

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Кафедра фінансово-економічної безпеки та інтелектуальної власності

Кравців Христина Володимирівна

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності /
Commercialization of intellectual property's objects

спеціальність: 8.18010011 – Інтелектуальна власність
магістерська програма – Інтелектуальна власність

Магістерська програма

Виконала студентка групи ІВзм-21
Х.В. Кравців

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, О.І. Вівчар

Магістерську роботу допущено
до захисту:
«___» _____ 20__р.
Завідувач кафедри
_____ Н.Б. Москалюк

ТЕРНОПІЛЬ – 2017

АНОТАЦІЯ

Кравців Х. В. Комерціалізація інтелектуальної власності. – Рукопис.

Дипломна робота на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня “магістр” за спеціальністю 8.18010011 “Інтелектуальна власність”. – Тернопільський національний економічний університет, Тернопіль, 2017.

Дипломна робота містить теоретичне обґрунтування понятійного апарату комерціалізації інтелектуальної власності. У роботі проведено аналіз класифікації видів інтелектуальної власності як об’єкта комерціалізації в сучасних економічних процесах. Удосконалено теоретико-методичні підходи щодо застосування основних елементів комерціалізації об’єктів інтелектуальної власності в умовах макроекономічної нестабільності. Здійснено оцінку організаційного забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності на підприємствах. Подано актуальні проблеми та недоліки комерціалізації інтелектуальної власності в Україні. Запропоновано основні способи вдосконалення процесів національної та міжнародної комерціалізації об’єктів інтелектуальної власності.

ANNOTATION

Kravtsiv K. V. Commercialization of intellectual property. – Manuscript.

Thesis to obtain the master’s educational qualification on specialty 8.18010011 “Intellectual Property”. – Ternopil National Economic University, Ternopil, 2017.

The research provides a theoretical justification of the conceptual apparatus commercialization of intellectual property. The thesis deals with the analysis of the classification of species of intellectual property as an object of commercialization in modern economic processes. It is improved the theoretical and methodological approaches in relation to application of the basic elements of commercialization of intellectual property in the conditions of macroeconomic instability. The estimation of orgware of commercialization of intellectual property is carried out on enterprises. The issues of the day and lacks of commercialization of intellectual property are given in Ukraine. The basic methods of perfection of processes of national and international commercialization of objects of intellectual property are offered.

РЕЗЮМЕ

Дипломна робота містить 111 сторінок, 6 таблиць, 11 рисунків, список використаних джерел із 105 найменувань, 3 додатки.

Метою дипломної роботи є уточнення змісту комерціалізації інтелектуальної власності, розробка теоретичних положень та методичних рекомендацій для подальшого розвитку інноваційної сфери вітчизняної економіки.

Об'єктом дослідження є процеси, що породжують проблемну ситуацію в процесі здійснення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Предмет дослідження – теоретико-проблемні та методичні положення, що стосуються комерціалізації інтелектуальної власності та її значення в сучасних умовах економічного розвитку.

Одержані висновки та їх новизна: у роботі визначено концептуальні рішення щодо визначення сутності “інтелектуальна власність”, уточнено поняття з тематики дослідження, систематизовано характеристику форм комерціалізації, розроблено методику організаційного забезпечення комерціалізації на підприємствах, запропоновано методи вдосконалення національного законодавства в сфері комерціалізації інтелектуальної власності.

Ключові слова: комерціалізація, об'єкти інтелектуальної власності, інновації, ліцензія, патент, економіка, конкурентоспроможність.

RESUME

Thesis contains 111 pages, 6 tables, 11 figures, list of references with 105 titles, 3 applications.

The aim of the thesis is clarification of maintenance of commercialization of intellectual property, development of theoretical positions and methodical recommendations, for subsequent development of innovative sphere of domestic economy.

The object of research is the processes which generate a problem situation in the process of realization of commercialization of objects of intellectual property.

Subject of research – theoretical and methodological problematic provisions relating to the commercialization of intellectual property and its importance in today's economic conditions.

The resulting conclusions and their novelty: the thesis deals with the conceptual decisions in relation to determination of essence “intellectual property”, a concept is specified on the subject of research, description of forms of commercialization is systematized, the method of orgware of commercialization is developed on enterprises, the methods of improvement of national legislation are offered in the sphere of commercialization of intellectual property.

Keywords: commercialization, objects of intellectual property, innovation, license, patent, economy, competitiveness.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ	
1.1. Концептуальні підходи до визначення сутності “інтелектуальна власність”.....	10
1.2. Класифікаційна характеристика видів та результатів інтелектуальної діяльності.....	21
1.3. Інтелектуальна власність як об’єкт комерціалізації в сучасних умовах розвитку економіки.....	28
Висновки до розділу 1.....	43
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ	
2.1. Характеристика основних форм комерціалізації об’єктів інтелектуальної власності.....	45
2.2. Аналіз економічних взаємовідносин між суб’єктами комерціалізації об’єктів права інтелектуальної власності.....	53
2.3. Оцінка організаційного забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності на підприємствах.....	64
Висновки до розділу 2.....	72
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ВЕКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ	
3.1. Основні проблемні аспекти комерціалізації інтелектуальної власності в Україні.....	75

3.2. Напрями державної підтримки комерціалізації інтелектуальної власності країни.	82
3.3. Адаптація міжнародного досвіду комерціалізації інтелектуальної власності.	87
Висновки до розділу 3.....	96
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	98
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	102
ДОДАТКИ.....	112

ВСТУП

Актуальність теми. Інновації є основним фактором вдосконалення економічної сфери та активного розвитку країни в середньо- і довгостроковій перспективі. Їх можна схарактеризувати як явище впровадження новітніх продуктів, послуг і виробничих процесів на ринку, розробка сучасних прибуткових підприємств, і більш високооплачуваної праці на цій основі. Добре збалансована, досконала, постійно доступна та достатньо надійна система прав інтелектуальної власності відіграє суттєве значення в такому процесі.

Інтелектуальна власність сьогодні є найбільш гострою та актуальною проблемою в справі збільшення доходів, розвитку та конкурентоспроможності. Для того, щоб стати конкурентоздатними в умовах глобалізації економіки будь-яка країна повинна підтримувати, адаптувати і створювати організаційні і правові рамки, що позитивно сприяють виникненню знань та їх подальшої комерціалізації. Права інтелектуальної власності відіграють вирішальну роль в цій діяльності.

Добре продумані системи управління правами інтелектуальної власності забезпечують подачу тимчасових виняткових прав винахідникам і тим самим збільшити свої шанси на досягнення окупності часто великих стартових інвестицій, які їм необхідні, щоб здійснити створення інноваційних продуктів і доведення їх до ринку. Інтелектуальні системи прав власності повинні ще й забезпечувати можливість новаторам продавати, ліцензувати чи віддати права на свої інновації іншим суб'єктам, які можуть бути краще поміщені, щоб експлуатувати їх. Іншими словами, права на інтелектуальну власність є головною умовою для інтелектуальних активів, щоб з'явитися на ринках.

Здійснення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності ґрунтується на взаємовигідних (комерційних) діях всіх учасників цього процесу перетворення результатів інтелектуальної праці у ринковий товар.

Від результату вирішення проблем комерціалізації інтелектуальної власності залежить міцність стратегії для інноваційної системи розвитку країни, її модернізації, сприяння активному використанню інтелектуального потенціалу держави для її прискореного інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності у світовій соціально-економічній системі.

Через постійну зміну законодавства та втілення нових реформ в Україні та в зарубіжних країнах зараз не цілком розкрито деякі аспекти комерціалізації інтелектуальної власності та особливості втілення її, що й обумовлює актуальність дослідження.

Я сподіваюся, що магістерська робота буде корисна для фахівців-практиків і політиків, особливо для країн з перехідною економікою, сприятиме загальному процесу транснаціонального аналізу передової практики і політики в області заохочення комерціалізації інтелектуальної власності та забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності в сучасних умовах розвитку економіки та суспільства в цілому. Адже вона фокусується на практичних проблемах використання прав інтелектуальної власності в інноваційному процесі, тобто на комерціалізації інтелектуальної власності, а також з питання про те, що саме економічна політика може зробити для підтримки різних інноваційних зацікавлених сторін в цьому процесі. Зокрема, обговорюється роль інтелектуальної власності в передачі технологій з науково-дослідних організацій в бізнес-сектори, в сфері управління інтелектуальною власністю малих і середніх підприємств.

Теоретичну й методологічну основу дослідження складають наукові положення сучасної економічної теорії, концепції правового та економічного розвитку в галузі комерціалізації інтелектуальної власності, теоретичні висновки та узагальнення вітчизняних та зарубіжних вчених, що містяться у монографічній, спеціальній та періодичній літературі. Дослідженнями сутності комерціалізації інтелектуальної власності займалися такі відомі науковці, як Базилевич В.Д., Бутнік-Сіверський О.Б., Вачевський М.В., Вівчар

О.І., Драпак Г., Дубовик С.Г., Зінов В.Г., Коссак В.М., Косцик Р.С., Крайнев П.П., Кремень В.Г., Ксенофонтова М.М., Мікульонок В.І., Мухопад В.І., Підопригора О.А., Самодай В.П., Ступнікер Г.Л., Цибульов П.М., Чоботарьов В.П. та інші.

Для більш детального ознайомлення з явищем комерціалізації інтелектуальної власності необхідним є додаткове дослідження теоретичних та практичних проблем, пов'язаних із розробкою, використанням інтелектуальних продуктів та послуг, їх вдосконаленням та важливістю сьогодні. Відповідно недостатня розробленість проблем цієї галузі, а ще її науково-практичне значення визначили вибір теми цієї роботи, її мету та головні завдання.

Мета і задачі роботи. Метою роботи є розробка загальних теоретичних положень, уточнення змісту комерціалізації інтелектуальної власності та обґрунтування заходів і рекомендацій щодо контролю комерціалізації інтелектуальної власності для покращення розвитку інноваційної галузі вітчизняної економіки. Іншими словами, мета базується на подальшому розвитку і характеристиці теоретичних положень, розробці методичних рекомендацій, що стосуються комерціалізації інтелектуальної власності й ефективності її використання в теперішніх умовах розвитку економіки.

Досягнення поставленої мети дослідження реалізується через виконання наступних завдань:

- узагальнення та аналіз концептуальних основ інтелектуальної власності (подання визначення та виділення основних рис, характеристика виду класифікацію об'єктів інтелектуальної власності);

- обґрунтувати значимість інтелектуальної власності в умовах розвитку економіки сьогодні;

- здійснити характеристику базових елементів комерціалізації інтелектуальної власності;

- охарактеризувати методичний підхід для трактування ефективності комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності;

– визначити головні теоретико-проблемні аспекти та запропонувати перспективи розвитку об'єктів комерціалізації інтелектуальної власності в теперішніх умовах розвитку суспільства.

Об'єктом дослідження виступають процеси, що породжують проблемну ситуацію щодо створення і використання, комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Предметом дослідження є теоретико-проблемні та методичні положення, що стосуються комерціалізації інтелектуальної власності та її значення в сучасних умовах економічного розвитку.

Методи дослідження. Методологічною основою цієї магістерської роботи виступають положення економічної теорії сьогодення, пошук шляхів для вирішення проблем щодо комерціалізації інтелектуальної власності, формування об'єктів інтелектуальної власності та їх комерціалізація, викладені в роботах вітчизняних і зарубіжних вчених і фахівців. У роботі застосовано наступні методи:

– діалектичний метод, що дає змогу обґрунтувати причинно-наслідкові зв'язки, процеси диференціації й інтеграції, постійну суперечність між сутністю і явищем, змістом і формою;

– загальнонаукові методи системного підходу, порівняння, аналізу і синтезу при визначенні та узагальненні методичних принципів використання об'єктів інтелектуальної власності і їх значення;

– методи економіко-статистичного аналізу, групування і узагальнення показників, експертних оцінок, порівняльного аналізу об'єктів інтелектуальної власності.

Здійснивши аналіз літератури, необхідно зазначити, що кожен дослідник по-іншому трактує поняття комерціалізації інтелектуальної власності. Одні характеризують комерціалізацію як один з етапів інноваційної діяльності установи. Другі, описують її як результат науково-дослідної діяльності, як практичне використання наукових розробок, як сприяння продажу інноваціям, як

набір дій, що призначені для трансформації науково-технічної продукції в об'єкт купівлі-продажу тощо.

Наукова новизна одержаних результатів магістерської роботи розширює та доповнює відомі теоретичні та практичні положення, вносить у них нові елементи в сферу комерціалізації інтелектуальної власності. У роботі визначено концептуальні рішення, що стосуються підходів до визначення сутності “інтелектуальна власність”, уточнено поняття з тематики дослідження, науково-узагальнено та систематизовано характеристику основних форм комерціалізації, розроблено методичку організаційного забезпечення комерціалізації на підприємствах, запропоновано положення щодо удосконалення норм національного законодавства в сфері комерціалізації інтелектуальної власності.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що основні положення, які викладені в магістерській роботі, доведено до рівня методичних розробок і практичних рекомендацій. Теоретичні узагальнення даної роботи можуть бути використані для побудови цілісної системи в галузі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності на підприємствах чи інших відповідних установах.

Апробація результатів дипломної роботи. Основні положення і результати дослідження обговорено і схвалено на Всеукраїнській науково-практичній конференції [“Тактичні та стратегічні пріоритети зміцнення фінансово-економічної безпеки держави”] – Тернопіль: ТНЕУ, 2016. – С. 87 – “ Комерціалізація інтелектуальної власності в Україні: проблеми та шляхи їх вирішення”.

Структура та обсяг роботи. Логічний та послідовний виклад тексту дослідження зумовив таку структуру магістерської роботи: вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел із 105 найменувань та 3 додатки. Обсяг сторінок – 111 аркушів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСАХ

1.1. Концептуальні підходи до визначення сутності “інтелектуальна власність”

В сучасних умовах розвитку економіки творчі здібності персоналу, нові інформаційні технології, інтелектуальна праця стають стратегічними факторами економічного розвитку суспільства. Саме тому, визначення сутності категорії інтелектуальної власності як основного пріоритету соціально-економічних перетворень є дуже актуальним та привертає велику увагу багатьох відомих дослідників.

Аналіз наукової літератури дозволяє виділити категорію “інтелектуальна власність” в межах окремих аспектів її сутності, адже ця категорія є складною та багатоаспектною. У табл. 1.1 наведено визначення сутності інтелектуальної власності за основними категоріями.

Сучасні дослідники наводять такі трактування “інтелектуальної власності”:

- це власність на результати інтелектуальної праці, продукти розумової творчої праці, які відповідають вимогам законодавства;
- це система відносин щодо привласнення ідеальних об’єктів, виражених в об’єктивованих інтелектуальних продуктах, втілених у науково-технічній та літературно-мистецькій творчості, що індивідуалізують їх суб’єктів;
- це права на результати розумової праці особи у науковій, художній, виробничій та інших сферах, які є об’єктами цивільних правових відносин у частині права кожного громадянина володіти, користуватись і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної творчої діяльності;
- це відповідні відносини належності, володіння, розпорядження і використання продуктів інтелектуальної праці.

Таблиця 1.1

Аналіз визначення сутності інтелектуальної власності (ІВ) [96, с. 201]

Джерело	Категорія	Характеристика	Визначення ІВ
О. О. Стрижак [6, с. 7]	Галузь права	Економіко-правовий підхід до тлумачення	Галузь права, що має справу з корисністю, застосуванням, придбанням і запобіганням приватними юридичними правами в деяких формах інтелектуальних творів у промислових, наукових, літературних та артистичних сферах, а також в деяких формах ідентифікації підприємницької діяльності, з метою їх економічного використання в конкурентній підприємницькій діяльності.
Н.Л. Гавкалова, Н. С. Маркова [20, с. 56]	Результат інтелектуальної творчої діяльності	Який може бути представлений у матеріальній формі	ІВ є категорією, що відображає відносини володіння, користування і розпорядження результатом інтелектуальної творчої діяльності.
А. А. Чухно [39, с. 210]	Особлива форма власності	Власність на результати інтелектуальної діяльності	ІВ є особливою формою власності, бо вона створюється творчою, інтелектуальною працею і є ідеальним творінням, що базується на матеріальних носіях.
І. В. Лазня, В. О. Рибалкін [65, с. 2]	Суспільні відносини	Відносини належності, володіння, розпорядження та використання об'єктів ІВ	Сукупність суспільних відносин, що опосередковують виробництво і економічний рух об'єктів ІВ – їх належність, володіння, розпорядження і використання.
П.М.Цибульов, В. Г. Зінов, [100, с.3]	Право на результат інтелектуальної діяльності	Майнові і немайнові права на результати інтелектуальної діяльності	Під ІВ розуміють не результат інтелектуальної діяльності як такий, а правове на нього. Якщо майнове (економічне право) можна передати іншій особі в користування, то моральне (немайнове) право автора невіддільне від творця.

Таким чином, сутнісні характеристики категорії “інтелектуальна власність” та детальний аналіз наукової літератури виділяють головні підходи до визначення її сутності, що розглядається в табл. 1.1.

Перший підхід – це економіко-правовий, який визначає інтелектуальну власність як сукупність виключних прав на результати творчої діяльності та засоби індивідуалізації в галузі виробництва, науки, техніки, мистецтва, аудіовізуальної, виконавчої та інших видах діяльності.

Другий підхід – соціально-економічний – інтелектуальна власність виступає як сукупність суспільних відносин, які мають забезпечити рівновагу між правами авторів і інтересами суспільства щодо доступу до результатів інтелектуальної діяльності та їх економічного використання.

Третій підхід – етико-економічний базується на характеристиці інтелектуальної власності, як ідеального творіння, яке володіє новизною, може реалізувати комерційну вартість творчої ідеї та забезпечує задоволення речових і духовних потреб людства.

Аналізуючи вищеописане необхідно зауважити на тому, що застосування тільки одного із цих підходів буде однозначним та вузьким з точки зору розкриття сутності цієї багатоаспектної категорії, тому краще використовувати комплексний підхід, який об’єднує в собі різні ознаки цих підходів та, на відміну від існуючих, полягає у розумінні інтелектуальної власності як ідеального творіння, що є результатом індивідуальної або колективної інтелектуальної, творчої діяльності, може бути виражений у матеріальній формі, яка підлягає правовій охороні, та володіння, користування і розпорядження яким, без загрози для суспільства, може забезпечувати конкурентні переваги та додаткову вартість його суб’єкта.

Узагальнюючи ці різноманітні точки зору науковців щодо визначення основних структурних елементів інтелектуальної власності, можна дійти до висновку, що немає загальноприйнятої структури інтелектуальної власності, тому за аналізом сучасної літератури запропоновано структуру інтелектуальної власності як результату науково-технічної та літературно-

художньої творчості, що зображено на рис. 1.1.

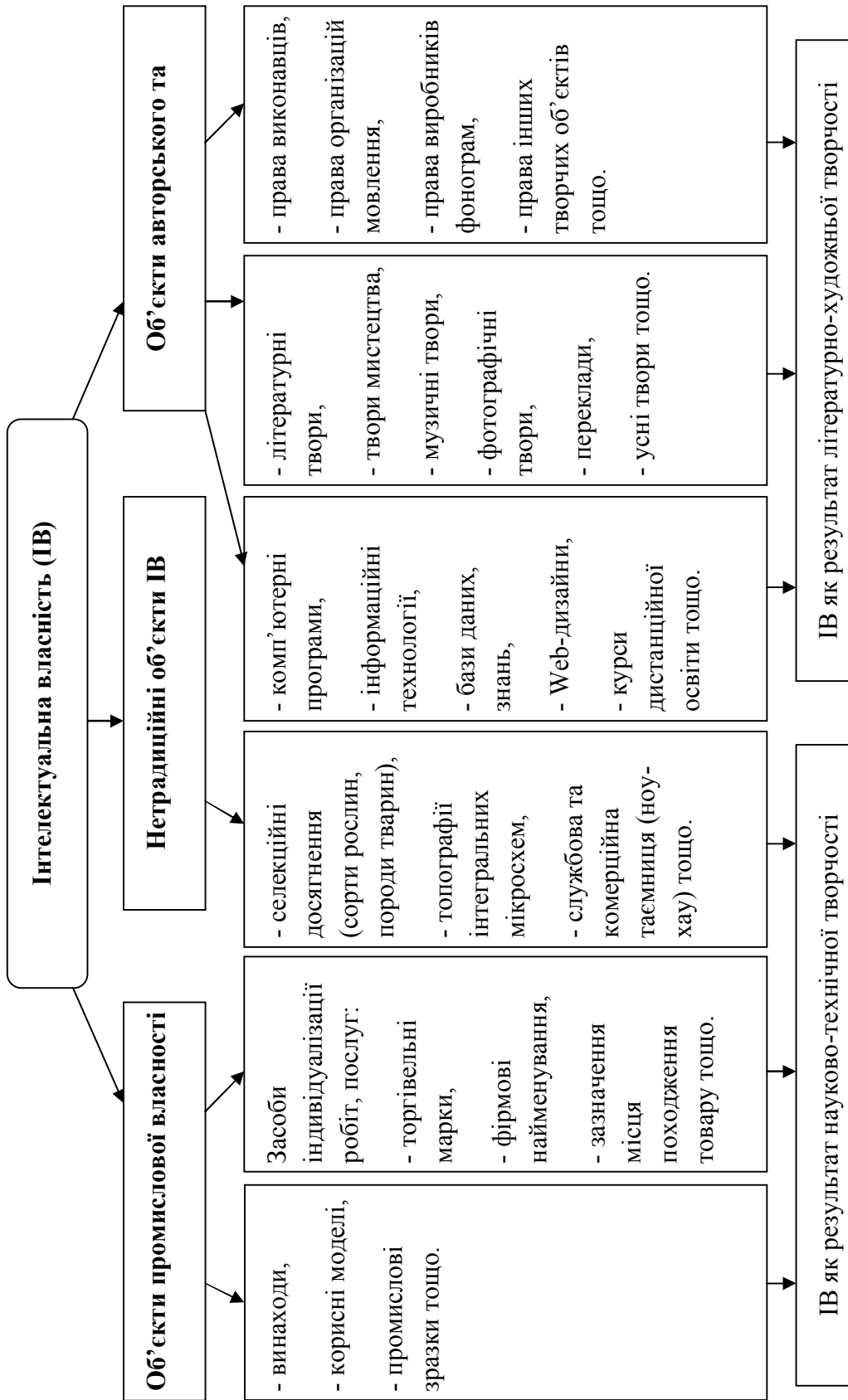

Рис. 1.1. Класифікація інтелектуальної власності [90, с. 112]

Класифікаційні ознаки інтелектуальної власності [77, с.15]

Класифікаційні ознаки	Характеристика
<i>За характером творчої діяльності щодо створення</i>	Інтелектуальна власність науково-технічної сфери, Інтелектуальна власність літературно-художньої сфери.
<i>За кількістю суб'єктів (творців, володарів)</i>	Колективна інтелектуальна власність, Індивідуальна інтелектуальна власність.
<i>За юридичним статусом суб'єкта</i>	Інтелектуальна власність юридичних, Інтелектуальна власність фізичних осіб.
<i>За формою власності</i>	Приватна, колективна та державна інтелектуальна власність.
<i>За видом охоронного документа</i>	Об'єкт інтелектуальної власності, що охороняється патентом (винаходи, промислові зразки, селекційні досягнення), Об'єкт інтелектуальної власності, що охороняються свідоцтвом (корисні моделі, товарні знаки, знаки обслуговування, зазначення місця походження товару, бази даних тощо), Об'єкт інтелектуальної власності, що не потребують охоронного документу (літературні твори, твори мистецтва, ноу-хау тощо).
<i>За сутнісною компонентою, що переважає в розумінні змісту</i>	Інтелектуальна власність як економічна, юридична, соціальна, філософська та етична категорія.
<i>За сферою використання</i>	Інтелектуальна власність виробничої, Інтелектуальна власність невиробничої сфери.
<i>За участю в діяльності суб'єктів господарювання</i>	Функціонуюча інтелектуальна власність (об'єкт інтелектуальної власності, використання яких приносить дохід), Нефункціонуюча (об'єкт інтелектуальної власності, які можуть бути використані в майбутньому).
<i>За участю у формуванні активів підприємства</i>	Інтелектуальна власність, що відображається у складі необоротних матеріальних активів у балансі підприємства, Інтелектуальна власність, що не відображається.
<i>За джерелами походження</i>	Інтелектуальна власність, створена працівниками підприємства, Інтелектуальна власність, створена працівниками підприємства сумісно з іншими суб'єктами господарювання, Інтелектуальна власність, отримана від інших суб'єктів господарювання (на платній чи безоплатній основі).

Продовження табл. 1.2

1	2
<i>За ступенем відчуження</i>	Інтелектуальна власність, права на яку можуть бути передані у повне використання іншому суб'єкту, Інтелектуальна власність, права на яку частково передані у використання іншому суб'єкту.
<i>За рівнем використання</i>	Інтелектуальна власність, що не відображається у складі необоротних матеріальних активів в балансі підприємства, що використовується на рівні підприємства, на регіональному, на національному рівні та на міжнародному рівні.

Аналізуючи інформацію на рис. 1.1. бачимо, що перша група включає до свого складу об'єкти промислової власності. До другої – належать штучно виділені, тобто це нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності, які в основному застосовуються не лише у промисловості. А до складу третьої групи належать такі об'єкти, як об'єкти авторського права та суміжних прав.

Поглиблене дослідження наукової літератури дозволяє деталізувати класифікацію інтелектуальної власності, задля подачі ще більш детального опису властивостей та аналізу її значення.

Найбільш загальну класифікацію інтелектуальної власності представлено в табл. 1.2, де досить детально описується інтелектуальна власність за різноманітними класифікаційними властивостями.

За допомогою проаналізованих підходів до трактування категорії “інтелектуальна власність”, серед яких ключовими є економіко-правовий, соціально-економічний та етико-економічний підходи, було виявлено особливості кожного з них і в результаті аналізу запропоновано інтелектуальну власність визначати зі сторони комплексного підходу, що дозволяє в теперішніх умовах розвитку економіки найбільш детально відобразити основні характеристики інтелектуальної власності. Ще було подано структуру інтелектуальної власності та охарактеризовано її класифікацію.

Нині інтелектуальна власність вважається стратегічним ресурсом підприємства, ефективне управління яким дозволить підприємству одержати вигідну позицію на ринку, створюючи конкурентоздатну продукцію та задовільняючи попит споживачів, збільшити власнику підприємства дохід від її застосування. В сьогоденні інтелектуальна власність як результат розумової творчої діяльності вважають багатосторонньою, дуже складною категорією, відповідно тому вона привертає до себе все більше уваги дослідників в умовах збільшення економічного росту та пришвидченого розвитку суспільства в цілому.

Сьогодні за допомогою явища глобальної інтелектуалізації економіки країни більшість інформації та знань стають рушійною силою інноваційного розвитку суспільства, творча розумова діяльність набуває більшої важливості та стає актуальною, пріоритетною та стратегічною, а недоліки, що стосуються стимулювання та охорони інтелектуальної власності, перетворюються на першочергові як для окремих держав, так і для світу в цілому. Одними з найнеобхідніших чинників для вдосконалення цих інноваційної сфери є такі:

- збільшення значимості нематеріальних результатів діяльності та майнових і немайнових прав, які засновані на них. Згідно оцінювання експертів наприкінці ХХ ст. на результати інтелектуальної праці припадало більше 35% капіталу провідних фірм; ціна нематеріальних активів успішних компаній у десятки разів перевищувала ціну їхніх матеріальних активів. Так, у 1996 р. ринкова вартість компанії “Microsoft” становила 70,9 млрд дол., тоді як балансова вартість її чистих активів досягала 5,7 млрд дол. [50, с. 144] У новому столітті ці тенденції змінюються та поглиблюються;
- інтелектуальна власність стає суттєвим чинником збільшення конкурентоздатності організацій, які застосовують нематеріальні активи для блокуючого патентування, патентного прикриття при

вторгненні в прибуткову сферу ринку, придбання виключних прав на технології, збільшення доходів від продажу ліцензій тощо;

- вдосконалення ринку прав на об'єкти інтелектуальної власності, який послідовно набуває глобального характеру. За оцінками експертів на зламі століть обсяг реалізованої на світовому ринку наукомісткої продукції, яка розроблена за допомогою об'єктів інтелектуальної власності, сягнув 2,3 трлн дол. на рік, а загальна вартість ліцензій на право використання цих об'єктів перевищила 50 млрд дол. на рік [6, с. 7];
- система досконалого використання інтелектуального потенціалу та інтелектуальної власності зазнає змін на базовий елемент вітчизняних економічних стратегій та конкурентоздатності. Міжнародний досвід наголошує, що відповідні умови для виробництва, отримання, продуктивного застосування та охорони інтелектуальної власності, збільшують розвиток країн. Міжнародний трансфер технологій, тобто продаж об'єктів інтелектуальної власності, ліцензійних угод та різних послуг у рамках інжинірингу та консалтингу стає в сьогоденні перспективним та дієвим засобом збільшення прибутків і завоювання нових ринків;
- збільшення проблем створення та запровадження міжнародної системи контролю та комерціалізації інтелектуальної власності як ключового способу реалізації творчого потенціалу особи в інформаційну епоху.

Нині багатогранність в економіці інтелектуальної власності, безперервний динамічний розвиток її об'єктів та процесу комерціалізації звертають все більше уваги фахівців, тим самим перетворюючи дослідження цієї сфери в найактуальнішу проблему економіки. В той же час зрозумілим стає те, що створення та реалізація новітньої парадигми розвитку цивілізації, що базується на використанні інтелекту та інновацій як стратегічних

факторів соціально-економічного зростання потребує виправлення багатьох головних теоретико-методологічних принципів та термінів економічної науки:

- проблеми власності, бо власність на визначальні ресурси постіндустріального суспільства (інформація, знання) вважається досить обмеженою, умовною тому, що головне значення у суспільних взаємовідносинах відіграє не стільки право розпорядитись майном, а можливість його використовувати;
- традиційних вартісних оцінок, адже нинішні високі технології “не вписуються” в традиційні ринкові схеми ціноутворення, а об’єкти інтелектуальної власності суперечливо поєднують безмежність із рідкістю, об’єктивний характер з ідеальною сутністю, невідтворюваність із здатністю необмеженого тиражування, неекономічні мотивації з економічними наслідками;
- співвідношення факторів глобального росту економіки, бо застосування інтелектуальних ресурсів та капіталу, запаси яких майже необмежені, має здатність перетворювати якість, інновації та швидкість бізнесу на важливі аспекти суперництва;
- суспільних взаємовідносин, які пов’язані з технологіями мережевої взаємодії та економіки як ефективного механізму для створення інновацій та сприятливого розвитку тощо.

Для того, щоб вирішити зазначені вище проблеми необхідно здійснити дослідження економічної галузі та рушійних сил інформаційного суспільства, в тому числі проаналізувати головні аспекти інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності.

Д. Белла під поняттям “постіндустріальне суспільство” розуміє суспільство, в економіці якого пріоритет перейшов від переважного виробництва товарів до виробництва послуг, проведення досліджень, організації системи освіти і збільшення якості життя, де клас технічних

працівників став головною професійною групою і, що найважливіше, в якому запровадження інновацій все більш залежить від досягнення успіхів теоретичного знання. Таке суспільство допускає розробку інтелектуального класу, учасники якого на політичному рівні є консультантами, експертами або технократами [104, с. 2]. Через це, перехід до постіндустріального суспільства збільшує значення творчих сил людини, тим самим роблячи інтелектуально-творчий потенціал та інформаційні ресурси базовими чинниками соціально-економічного розвитку.

Здійснюючи аналіз основних характеристик постіндустріального суспільства, український вчений А. А. Чухно більше уваги наділяє “досягненням високого рівня техніки і технології, зосередження переважної частини працездатних у сфері послуг, тобто у галузях створення знань та інформації, забезпечують не лише великий рівень добробуту, а й створюють бажані умови для розвитку творчості людини, збільшення її ролі у виробництві і в житті суспільства. Це виявляє базову ознаку нового суспільства – головний імпульс надходить не від соціальної структури, а від окремої активної особи. Адже, всім відомо, що творча особистість, вільна індивідуальність людини спричиняють активну діяльність, що спрямовується на вдосконалення суспільства” [97, с.101].

Д. Белл наголошує: “У міру того, як ми наближаємось до кінця ХХ століття, стає все більш очевидним, що ми вступаємо в інформаційну епоху. Нова інформаційна епоха ґрунтується не на механічній техніці, а на “інтелектуальній технології”, що дозволяє розмірковувати про новий принцип суспільної організації і соціальних змін. Це також висуває на перше місце теоретичне знання як джерело оновлення і змінює природу технологічного процесу” [105, с. 2].

Отже, можна зробити висновки, що в майбутньому найбільших успіхів досягне суспільство, яке здатне інвестувати, насамперед, у науку та освіту, шукати нові перспективні можливості застосування знань та перетворення їх

у нові товари та послуги, забезпечувати тісний взаємозв'язок між університетами, іншими закладами вищої освіти та виробничою сферою.

Інформаційна економіка за М. Кастельсом, – це економіка, яка визначає конкурентоздатність суб'єктів господарювання завдяки їхній здатності генерувати, обробляти і використовувати інформацію, яка базується на знаннях. На думку фахівця, в новітніх умовах, економіка не лише спрямована на виробництво і розповсюдження інформації, але й сама перебуває під безпосереднім впливом цих технологій [45, с. 27].

Резюмуючи вищеписане, необхідно акцентувати увагу на тому, що інноваційний розвиток економіки в будь-якому випадку, насамперед, включає широкомасштабні запровадження в господарський обіг нових товарів інтелектуальної праці (передових технологій, науково-технічних розробок, винаходів тощо) задля їх комерціалізації, одержання соціально-економічного ефекту та впровадження дієвих організаційно-управлінських рішень. Адже зрозуміло, що будь-які інноваційні підходи завжди активують перехід від переважно цінової конкуренції до конкуренції якості на основі ефективного використання інтелектуального потенціалу та комерціалізації інтелектуальної власності.

Необхідно зауважити, що під інтелектуальною економікою розуміють таку галузь знань, яка досліджує теоричні і практичні проблеми функціонування ринкових структур та механізмів взаємодії суб'єктів економічної діяльності, пов'язаних з інтелектуальним капіталом.

Таким чином можна наголосити, що нинішня ринкова інтелектуальна економіка являє собою змішану економіку, в якій інтелектуальний продукт виникає за допомогою впливу власних зусиль, які спрямовують підприємницьку активність на збільшення інтелектуального капіталу, а країна контролює проходження цього процесу, встановлюючи правову структуру бізнесу і регулюючи її дотримання. Вона забезпечує організацію підприємницької діяльності, яка включає організаційні форми та правові основи бізнесу, методи ціноутворення та оцінювання вартості

інтелектуального продукту, засоби мобілізації інтелектуального капіталу, систему фінансових відносин та укладання угод. Отже, під бізнесом активного росту інтелектуального капіталу розуміють відповідний вид діяльності, що спрямований на одержання прибутку за результатами комерціалізації інтелектуального продукту. До інтелектуального капіталу належать продукти розумової, інтелектуальної праці, продукти творчих зусиль.

1.2. Класифікаційна характеристика видів та результатів інтелектуальної діяльності

В сьогоденні інтелектуальна діяльність перетворюється на головну силу для активного розвитку суспільства та стає базовим фактором економічного процвітання XXI століття.

Сьогодні інтелектуальна діяльність виступає найважливішою формою життєдіяльності особи тому, вона є базовим елементом процесу розробки інтелектуального продукту та інтелектуального капіталу, рушійна сила удосконалення людської цивілізації. Вона базується на сукупності досягнень науки, культури, традиціях та духовних цінностях, накопичених людством протягом тисячоліть [11, с. 46].

Добре продумані системи управління правами інтелектуальної власності забезпечують надання тимчасових виняткових прав винахідникам і тим самим збільшити свої шанси на досягнення окупності часто значних стартових інвестицій, які їм необхідні, щоб зробити для створення інноваційних продуктів і доведення їх до ринку.

Інтелектуальні системи прав власності повинні також досконало забезпечувати можливість новаторам у діяльності продажу, ліцензування або передачі права на свої інновації іншим суб'єктам, які можуть бути краще поміщені, щоб експлуатувати їх.

Іншими словами, права на інтелектуальну власність є ключовою умовою для інтелектуальних активів, щоб з'явитися на ринках. Добре продумані системи захисту прав інтелектуальної власності заохочують також новаторів розкрити свої знання, щоб майбутні новатори могли спиратися на нього, тим самим сприяючи прискоренню темпів інновацій.

Проте, баланс повинен бути вражений між необхідністю надання тимчасових виняткових прав новаторам, з тим щоб вони могли окупити свої інвестиції, а також необхідність зробити нові знання доступними для використання майбутніми новаторами і конкурентами.

Добре продуманий і добре функціонуючий режим інтелектуальної власності не є самоціллю, а засобом підвищення інноваційного потенціалу і конкурентоспроможності економіки. Політикам необхідно забезпечити, щоб практика і політика, які спрямовані на глобальний розвиток та поліпшення режиму інтелектуальної власності відповідає дійсності та інтегровані в більш широкі зусиль щодо поліпшення політики, нормативно-правової бази заохочення інновацій і сприяння підвищенню конкурентоспроможності у ринкових відносинах.

Ефективність режиму інтелектуальної власності залежить в значній мірі від прогресу, досягнутого в області розробки і управління національних інноваційних систем, створення сприятливих рамкових умов для фінансування інноваційної діяльності, а також просування інноваційних підприємств і малих і середніх підприємств.

Інтелектуальна діяльність складається із двох пов'язаних між собою аспектів репродуктивного та творчого.

Перший – полягає у вирішенні стандартних завдань, досягненні заданих результатів, застосуванні відомих алгоритмів та типових засобів; інший – базується на вирішенні відповідних нестандартних завдань, які потребують розробки унікальних або нестандартного застосування відомих засобів у нових ситуаціях та новим призначенням, які не мають аналогів у минулому.

Головна ціль творчої праці людини полягає у створенні та впровадженні інновацій, а її результатом являється не тільки новітній інтелектуальний продукт, але й інтелектуальний вдосконалення особистості. Інновації відіграють роль єдиного шляху для економіки, щоб обійти закон спадної прибутковості в середньостроковій і довгостроковій перспективі і для підтримки економічного росту.

В результаті поєднання творчої і репродуктивної складових, інтелектуальна діяльність виражається у певних результатах, тобто інтелектуальних продуктах. Ще необхідно наголосити, що будь-який творчий результат чи інтелектуальний продукт, ніколи не з'явиться в світі без мінімальних творчих зусиль. Звісно не вся інтелектуальна діяльність є творчою працею та не всякий творчий результат – є продуктом інтелектуальної діяльності.

Загальним способом інтелектуальної праці являється інтелектуальний продукт, тобто відповідним чином представлена на матеріальному носії інформація, яка включає до свого складу нові знання, що є результатом інтелектуальної творчої праці.

На підставі цього можна дійти висновку, що узагальнене поняття інтелектуального продукту – це нові знання, які передаються у вигляді інформації. В сфері науково-технічної інтелектуальної творчості – це об'єктивні знання про природу, матеріальні цінності людини у різних проявах та галузях; щодо художньо-мистецької творчості – це особливе суб'єктивне сприйняття та зображення внутрішнього світу людини та навколишнього середовища [79, с. 92].

Т. Стюарт наголошує на наступному, що інтелектуальна діяльність, яка вважається сутнісною основою розробки інтелектуального продукту, включає до свого складу такі два ключових аспекти, а саме: її процес заключається у якісному відтворенні персоніфікованого інтелектуального капіталу та інтелектуального розвитку будь-якої особистості (рис. 1.2), для

яких характерна велику значимість, як основні мотиваційні фактори трудової діяльності [29, с. 37].

Рис. 1.2. Результати інтелектуальної діяльності як мотиваційний чинник трудової активності [11, с. 98]

Результатами інтелектуальної діяльності, які потребують правового захисту є такі об'єкти інтелектуальної власності як об'єкти літературно-художньої власності, об'єкти промислової власності та засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг.

Необхідно зазначити, структура інтелектуальної діяльності включає:

1) літературно-мистецьку діяльність – один із видів творчої інтелектуальної діяльності, для якого властиві такі специфічні властивості:

- об'єктом правової охорони вважається твір, який створений у відповідній об'єктивній формі, яка унеможливує його відтворення;
- об'єктом правової охорони є сама форма, а не зміст твору;

- правову охорону надають твору незалежно від його науково-теоретичного чи художньо-естетичного рівня, жанру та інших якостей;
- літературно-художня діяльність та її результати не підлягає перевірці на відповідність вимогам законодавства та будь-якому обмеженню та ліцензуванню, експертизі тощо;
- авторське право на літературно-художній твір появляється після його створення;
- використання результатів літературно-мистецької діяльності достатньо збагачує внутрішній світ людини та здійснює позитивний вплив на розвиток індивіда;

2) науково-технічну діяльність – включає такі різновиди творчої інтелектуальної діяльності, які тісно по'язані з досягненням науково-технологічних результатів (науково-дослідна, проектно-конструкторська, винахідницька діяльність тощо) і для неї властиві такі ознаки:

- об'єктом правової захисту є лише ті результати науково-технічної творчості, які задовільняють вимоги всі охороноздатності;
- науково-технічна діяльність та її результати є об'єктами обов'язкової перевірки, експертизи на їх відповідність вимогам охороноздатності;
- результати науково-технічної діяльності, що є охороноздатними, підлягають обов'язковій державній реєстрації, на підставі якої видають власнику охоронний документ (патент, ліцензія тощо);
- застосування результатів такої діяльності сприяє забезпеченню суспільства інтелектуальними продуктами, які необхідні для їх життєдіяльності та різноманітними сучасними засобами, предметами праці тощо.

Завдяки детальному аналізу бачимо, що творча інтелектуальна діяльність як джерело розробки об'єктів інтелектуальної власності виділяють

наступний специфічний вид творчості, що спрямовується на розробку засобів індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг, що займає проміжне місце між літературно-мистецькою і науково-технічною творчістю (розробка оригінальних фірмових найменувань, знаків для товарів та послуг тощо).

Узагальненою формою інтелектуальної діяльності являється інтелектуальний продукт, тобто відповідним чином представлена на матеріальних носіях інформація, яка містить нові знання, які є результатом інтелектуальної творчої праці. На підставі цього можна дійти висновку, що загальне поняття інтелектуального продукту – це нові знання, які передаються у вигляді інформації. В сфері науково-технічної інтелектуальної творчості – це об'єктивні знання про природу, матеріальні цінності людини у різних проявах та галузях; щодо художньо-мистецької творчості – це особливе суб'єктивне сприйняття та зображення внутрішнього світу людини та навколишнього середовища [79, с. 92].

З кожним днем інтелектуальні продукти стають все більш корисними та вигідними для виробників тому, що лише вони являються основою виробничих інновацій. Ними ще й зацікавлені споживачі, які прагнуть задовольнити свої бажання.

Необхідно акцентувати більше уваги на інформації, що результати інтелектуальної праці мають дуже велику споживчу цінність, корисність, створені для задоволення людських потреб, що є найконкурентоспроможнішою ознакою товару на ринку.

Ще дуже необхідно зазначити, що результати творчої праці, тобто матеріальні блага, перетворюються на інтелектуальні продукти тільки, у випадку, набуття певної об'єктивної форми, яка призначається для їх подальшого сприйняття іншими людьми. Матеріальний носій творчої праці володіє можливістю передавання у власність іншим особам, але сам результат творчої праці (нематеріальне благо) завжди є власністю його

творця і може використовуватись іншими особами виключно за згодою творця.

На сьогодні в інформаційному суспільстві стрімко зростає значимість результатів інтелектуальної праці, адже вони займають велику частку в суспільному продукті. Виробнича сфера та ринкові відносини зазнають якісних змін, бо поряд із традиційними об'єктами обміну появляються нові, такі яким властиві специфічні риси та унікальні властивості.

Більшість сучасних дослідників дотримуються такої думки, що результати творчої інтелектуальної діяльності необхідно поділити на дві основні групи:

- формені інтелектуальні продукти – це результати творчої людської діяльності, для яких основну роль відіграє форма втілення (наприклад, унікальні твори мистецтва). Відособлення цих продуктів ґрунтується на самому факті їх створення і не потребує додаткових дій;
- змістовні інтелектуальні продукти – це результати творчої людської діяльності, для яких важливішим є зміст інтелектуального продукту, а не його форма. Вони володіють прикладним характером, бо їх відособлення вимагає відповідних дій, які пов'язані із проведенням експертизи та спеціальної реєстрації [58,с.342].

Проаналізувавши вищевикладену інформацію, потрібно зробити акцент на тому, що результати творчої діяльності поділяються на три основні групи, до яких відносяться: об'єкти літературно-художньої власності, об'єкти промислової власності та засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів і послуг. Кожна із груп, в свою чергу, включає до свого складу відповідні об'єкти права інтелектуальної власності, кожному з яких властиві окремі специфічні ознаки та властивості.

1.3. Інтелектуальна власність як об'єкт комерціалізації в сучасних умовах розвитку економіки

Інтелектуальна власність може пропонуватися шляхом продажу або поступки, або шляхом укладення різних видів договірних ділових відносин, таких як ліцензування. Бізнес-транспортний засіб, за допомогою якого це здійснюється, може бути шляхом партнерства, спільного підприємства або спін-офф-компанії. Права інтелектуальної власності відіграють вирішальну роль в якості законного транспортного засобу, через які або передача знань або договірні відносини, вироблене. В якості альтернативи, знання можуть бути використані в будинку, і в цьому випадку роль ПІВ блокувати імітують конкуренцію.

Комерціалізація може бути визначений як процес перетворення винаходи або створення в комерційно життєздатного продукту, послуги або процесу. Комерціалізація може зажадати додаткової розробки продуктів, випробування і розробки методів для розширення масштабів виробництва до відправлення результатів досліджень на ринок.

Це важливо, тому що не всі винахідники або творці бажають або мають ресурси, навички і схильність до ризику, щоб комерціалізувати свої винаходи або створення. Державні науково-дослідні організації, як правило, потрапляють в цю категорію.

Не всі особи, а саме: наукові установи або інноваційні підприємства, особливо в країнах з перехідною економікою, мають необхідні фінансові та технічні можливості компанії для винаходу або створення на всьому шляху виходу на ринок самостійно.

Для досконалого перетворення оригіналу або нової ідеї, концепції або дизайну бажаного продукту доступні на ринку потрібні такі ключові елементи:

- час;
- засоби (власні або позикові);

- творчі зусилля;
- інноваційні зусилля (власні, співробітників і зовнішніх співробітників, партнерів і консультантів);
- сталість;
- систематизоване управління всього процесу від ідеї до ринку.

Беручи до уваги ризики, пов'язані з комерціалізацією, стає зрозуміло, чому управління активами інтелектуальної власності і бізнес-планування настільки важливі. Імовірність комерційного успіху зростає, коли управління гарантує, що, перш, ніж проекти ініціюються, з'являється явна потреба клієнта для нових продуктів або послуг і вигідний спосіб, щоб довести їх до ринку. Можливість створення економічної цінності від інтелектуальних активів сильно залежить від можливостей управління організації публічної науково-дослідницької або фірми і реалізації відповідних бізнес-стратегій.

В даний час існують підстави, щоб підтримати думку про те, що ефективне використання інтелектуальних активів і технологій залежить від якості управління. Бізнес-ангели, венчурні капіталісти і інші постачальники на ранній стадії фінансування інноваційного бізнесу так само надають великого значення досвіду і кваліфікації управлінських команд підприємств, які вони розглядають для інвестицій. Одне дослідження показує, що практичний досвід управління, включаючи управління людського капіталу та технологій, встановлення цільових показників та звітності про результати діяльності, відрізняється один від одного як на вітчизняному так і на міжнародному рівнях [78, с. 45].

Нині установи працюють у постійно змінному середовищі, а тому вимушені пристосовуватись до цих змін, щоб функціонувати в суспільстві ринкових відносин, бути конкурентоздатними і забезпечувати постійний ріст національної економіки. Зважаючи на розгляд цих проблем, стає зрозуміло, що тільки застосування якісних прогресивних змін, що визначають цілеспрямоване формування інноваційного потенціалу і його раціональне

використання, можуть бути основою зростання як окремого підприємства, так і економіки взагалі.

Сьогодні інноваційна діяльність є вирішальним чинником економічного росту як окремих установ, так і національних економік у цілому. Крім того, з прискоренням всіх процесів у суспільстві інформатизації та інтелектуалізації інновації здатні перетворитись на засіб передбачення майбутніх людських потреб. Саме комерціалізація інтелектуальної власності є головним важелем, що перетворює винаходи в повноцінну, життєздатну інновацію.

Незважаючи на значну кількість наукових праць та розробок, присвячених інтелектуальній власності та інноваційному менеджменту, слід зазначити, що багато питань залишаються невирішеними. На мою думку, недостатньо уваги надають найголовнішому процесу, що є головним важелем економіки знань, який може змінити результати інтелектуальної діяльності на дохід та створити базис як для подальшого безперервного руху капіталу, так і розвитку та вдосконалення науки і техніки загалом.

Термін “інтелектуальна власність” вперше запроваджено у 1967 році Конвенцією, що затверджувала Всесвітню організацію інтелектуальної власності. Відповідно до Конвенції [105, с. 2], інтелектуальна власність є правами, що належать до результатів конкретної творчої праці особи у науково-технічній, виробничій і гуманітарній галузях. Інтелектуальна власність включає до свого складу права, які належать до: літературних, художніх та наукових творів; виконавської діяльності артистів, звукозапису і передачі; винаходів у всіх сферах людської праці; наукових відкриттів; промислових зразків; товарних знаків, знаків обслуговування, фірмових найменувань і комерційних позначень; охорони від недобросовісної конкуренції та всі інші права, що випливають з інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній областях.

Інтелектуальна власність є дуже особливою формою власності, адже продукти розуму належать до зовсім іншої категорії, ніж матеріальні об'єкти,

про розповідалось ще в середині XVIII ст. [18, с. 72].

Форма інтелектуальної власності, процес виникнення, використання, передача, впровадження та отримання доходів від такого виду власності докорінно відрізняються від матеріального типу власності. Відносини власності, інтелектуальної в тому числі, припускають, що її власники володіють одночасно всією повнотою правоздатності: правом володіння, правом користування та правом розпорядження. В процесі впровадження у економічний обіг результатів інтелектуальної власності значимості набуває власність на знання.

Детальний аналіз юридичної літератури дозволяє стверджувати, що головною особливістю прав на інтелектуальну власність є відсутність екстериторіальної дії цих прав. Відсутність екстериторіальної дії (або територіального характеру) прав на інтелектуальну власність заключається в тому, що особа, яка опублікувала твір (або запатентувала винахід) на території однієї держави, матиме захист на території тільки цієї держави. Для визнання своїх прав в іноземних країнах творець повинен повторно “заявляти” про свої права: або шляхом видання книги (для захисту авторського права), або шляхом отримання нового патенту (для захисту права на винахід) на території відповідної іноземної держави [90, с. 112].

Сьогодні велика кількість міжнародних конвенцій дозволяють долати “бар’єр” територіальності. Водночас права на інтелектуальну власність мають й ряд інших особливостей. До них відносяться: обмежений термін захисту, специфічний зміст, особливий порядок передачі та невідчужуваність виключних прав.

Об’єкти права інтелектуальної власності, які є охоронними результатами інтелектуальної діяльності, мають й свої особливості, серед яких:

- Всі об’єкти права інтелектуальної власності – результати (або прояви) діяльності розуму – це прямі або опосередковані прояви

людського таланту у галузі науки, техніки, літератури та мистецтва.

- На відміну від об'єктів речових прав інтелектуальні продукти мають нематеріальний, безтілесний характер.
- Незважаючи на нематеріальний характер, результати ІВ мають вартісні оцінки, як і інші продукти людської праці.
- Об'єкти права інтелектуальної власності мають змогу використовувати необмежене коло осіб.
- Продукти інтелектуальної діяльності виступають носіями визначеної інформації.
- Між об'єктами права інтелектуальної власності існує системний зв'язок, адже нові розробки створюються на основі вже набутих розробок, що є матеріальним вираженням науково-технічних здібностей та набутого досвіду попередніх вчених.
- Об'єкти права інтелектуальної власності мають подвійну природу – економічну та юридичну.
- Об'єкти права інтелектуальної власності набувають сенсу лише у випадку їх комерціалізації.

Статті 420, 421 Цивільного кодексу України [3] визначають суб'єкти та об'єкти інтелектуальної власності. Там зазначається, що до об'єктів права інтелектуальної власності відносять такі як: літературні та художні твори; комп'ютерні програми; компіляції даних (бази даних); виконання фонограми, відеограми, передачі (програми) організацій мовлення; наукові відкриття; винаходи, корисні моделі, промислові зразки; компонування (топографії) інтегральних мікросхем; раціоналізаторські пропозиції; сорти рослин, породи тварин; комерційні (фірмові) найменування, торговельні марки, географічні зазначення; комерційні таємниці. Суб'єктами права інтелектуальної власності є: творець (творці), об'єкти права інтелектуальної власності (автор, виконавець, винахідник тощо) та інші особи, яким належать особисті

немайнові та майнові права інтелектуальної власності.

Потрібно вказати, що зазначаючи об'єкти інтелектуальної власності, чинне законодавство не містить чітких критерій класифікації об'єктів інтелектуальної власності, але існує дуже багато різних підходів до їх класифікації, які, на мою думку, можна розділити на дві групи:

1. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності за характером, що ґрунтується на врахуванні найбільш суттєвих ознак, специфіки їх захисту, особливостей реалізації майнових та немайнових прав на об'єкти інтелектуальної власності;

2. Класифікація об'єктів інтелектуальної власності за різноманітними другорядними ознаками, які не розкривають їх сутність та характер, але водночас дають можливість поділити об'єкти інтелектуальної власності на групи відповідно до конкретних завдань дослідження [44, с. 203].

Дуже важливо детальніше охарактеризувати підходи другої групи. В залежності від сфери інтелектуальної діяльності, яка передбачила розробку об'єктів інтелектуальної власності та їх функціонального призначення, їх можна поділити на такі: результати технічної, мистецької, наукової діяльності або засоби індивідуалізації. За ознакою необхідності реєстрації для набуття прав інтелектуальної власності можливо виокремити об'єкти, для яких не передбачено можливість реєстрації, об'єкти, для яких реєстрація має факультативний характер, об'єкти, для яких реєстрація носить обов'язковий характер. За ступенем правового захисту об'єкти інтелектуальної власності потрібно поділити на захищені і незахищені. В залежності від використання у господарському обігу виокремлюють продуктивні або активні об'єкти, які комерціалізуються та приносять прибутки, а ще непродуктивні або пасивні об'єкти, які з певних причин не комерціалізуються та не приносять прибутки.

Відповідно підходів, що належать до першої групи, думки науковців розходяться. П. П. Крайнев [55, с. 25] підрозділяє об'єкти інтелектуальної власності на: об'єкти промислової власності, об'єкти авторського і суміжних

прав, комерційні таємниці, захист від недобросовісної конкуренції.

Водночас О. С. Анікін [76, с. 337] серед об'єктів інтелектуальної власності виокремлює: абсолютні блага, які безпосередньо задовольняють споживчі або виробничі потреби і приносять прямий дохід від комерціалізації; відносні блага, які опосередковано задовольняють споживчі або виробничі потреби і приносять непрямий дохід від комерціалізації (наприклад, засоби індивідуалізації).

Я. С. Кисельова [46, с. 25] поділяє об'єкти інтелектуальної власності на об'єкти промислової власності (до яких відносить і засоби індивідуалізації), об'єкти авторського права, об'єкти суміжних прав, тоді як А. П. Сергєєв [56, с. 34] виділяє об'єкти авторського права, об'єкти патентного права, інші об'єкти інтелектуальної власності. В. В. Семеніхін поділяє об'єкти інтелектуальної власності на: результати творчої діяльності, що охороняються патентним правом, засоби індивідуалізації та результати творчої діяльності, що охороняються. В. Д. Базилевич [11, с. 158] серед об'єктів інтелектуальної власності виокремлює: об'єкти авторського та суміжного права, об'єкти промислової власності, права на засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів, послуг, права на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності.

На мою думку, найбільш вдалою та більш деталізованою є класифікація В. Д. Базилевича, адже засоби індивідуалізації, об'єкти промислової власності, об'єкти авторського та суміжних прав та права на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності володіють важливими родовими ознаками.

Отже, маємо такі чотири інститути об'єктів права інтелектуальної власності:

- авторське право і суміжні права (літературні, наукові, художні твори; виконання фонограми, відеограми; передачі (програми) організацій теле-, радіомовлення; комп'ютерні програми; бази даних);

- право промислової власності (винаходи; промислові зразки; корисні моделі; раціоналізаторські пропозиції);
- права на засоби індивідуалізації учасників цивільного обігу товарів (фірмові найменування; товарні знаки; знаки обслуговування; географічні зазначення);
- права на нетрадиційні об'єкти інтелектуальної власності (селекційні досягнення (сорти рослин, породи тварин); компонування інтегральних мікросхем; комерційні таємниці, ноу-хау; захист від недобросовісної конкуренції).

Саме ці чотири інститути складають цілісну систему їх правової охорони та охоплюють практично всі результати інтелектуальної діяльності та засоби індивідуалізації учасників цивільного обороту, продукції, робіт, послуг. В. І. Мухопад [70, с. 72] важливо підкреслює, що в основі цієї системи має бути закладено єдиний системоутворюючий принцип, а саме право охорони різноманітних груп об'єктів інтелектуальної власності з урахуванням особливостей, що входять в ці групи об'єктів охорони.

Необхідно наголосити, що в основі процесу розвитку права інтелектуальної власності простежується тенденція до збільшення кількості об'єктів права інтелектуальної власності, адже, вже нині обговорюються питання про можливість віднесення до об'єктів інтелектуальної власності ще й доменних імен та результатів генетичної інженерії. В умовах стрімкого розвитку освоєння нових технологій, збільшення кількості охоронних об'єктів права інтелектуальної власності актуалізуються питання, пов'язані із їх створенням, управлінням та використанням, адже результати інтелектуальної діяльності здатні принести своєму власнику високий дохід, але розміри цього доходу залежать не лише від потенціалу об'єктів права інтелектуальної власності, але й від готовності розробника ефективно його використати. Проте нині значна частина розробок, що є результатами наукової та творчої діяльності, залишаються невикористаними.

Головним здобутком інтелектуальної власності є саме результати наукової та творчої діяльності, що набувають сенсу лише в процесі комерціалізації, коли об'єкти інтелектуальної власності впроваджуються в економічний обіг та починають приносити не лише прибуток, а й користь суспільству.

Законодавство України у сфері інтелектуальної власності не дає тлумачення терміну “комерціалізація”, хоча ст. 1 Закону України “Про інноваційну діяльність” 40-IV [41, с. 2] згадує термін “комерціалізація”, проте у контексті іншого визначення: “Інноваційна діяльність – діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг”.

Проблематика впровадження результатів науково-технічної діяльності є на сьогодні досить актуальною в роботах багатьох науковців та дослідників.

Під комерціалізацією інтелектуальної власності Г. Ступнікер [88, с. 165] розуміє процес активної реалізації технологічного капіталу підприємства як складової його інтелектуального капіталу з метою підвищення прибутку і забезпечення зростання ринкової капіталізації підприємства.

В. І. Мухопад [70, с. 52] визначає комерціалізацію інтелектуальної власності як підприємницьку діяльність, пов'язану з перетворенням результатів інтелектуальної діяльності та засобів індивідуалізації в прибуток з використанням різноманітних форм та засобів торгівлі.

Заслуговує на увагу думка В. Д. Базилевича [11, с. 262], яка наголошує, що під комерціалізацією інтелектуальної власності розуміють процес залучення результатів інтелектуальної діяльності в господарський обіг шляхом продажу виключних майнових прав інтелектуальної власності на договірній основі.

Дискусійною є точка зору О. Прохорова [82, с. 68] що вважає, що комерціалізація інтелектуальної власності – це процес виділення коштів на створення об'єктів інтелектуальної власності та поетапного контролю за їх

витрачанням, включаючи оцінку і передачу завершених і освоєних у промислових умовах результатів інтелектуальної діяльності.

На мою думку, необхідно наголосити, що наведені вище різноманітні визначення комерціалізації інтелектуальної власності досить сильно відрізняються, а для даного дослідження необхідним є однозначне тлумачення терміну, відтак, під комерціалізацією інтелектуальної власності пропоную розуміти процес впровадження результатів наукової, інтелектуальної та творчої праці у господарський оборот задля одержання доходів та забезпечення соціальної користі.

Варто ще акцентувати більше уваги на інформації, що комерціалізувати можливо не тільки охоронні об'єкти права інтелектуальної власності, а й неохоронні (наприклад, ноу-хау). Проте головною ж метою комерціалізації залишається забезпечення фінансового ефекту – отримання прибутку, хоча в сучасних умовах актуалізується й забезпечення соціального ефекту. Як зазначає В. Г. Павленко, у своїй праці [78, с. 135] не для всіх інноваційних компаній трансфер технологій та комерціалізація інтелектуальної власності є головними напрямками діяльності. Деякі інноваційні центри вже не ставлять для себе комерційних цілей, фокусуючись лише на соціально важливих проектах, інші, навпаки, роблять акцент виключно на комерційній стороні.

З метою забезпечення безперервного руху капіталу, що є можливим завдяки процесу комерціалізації, необхідним постає виокремлення суб'єктів та об'єктів комерціалізації інтелектуальної власності для формування подальшого дослідження. Так Р. Арчібальд [101, с. 65] вважає, що суб'єктами процесу комерціалізації інтелектуальної власності є індивіди, що створюють та реалізують технології. Одразу зазначимо, що суб'єктом комерціалізації інтелектуальної власності може бути не лише індивід, а й юридичні особи та держава.

М. В. Шингур [99, с. 166] суб'єктом комерціалізації визначає юридичну чи фізичну особу, яка приймає рішення та бере на себе обов'язки щодо виконання комплексу організаційно-економічних заходів, спрямованих на

отримання прибутку від ринкової реалізації наявного знання у певній сфері науки чи техніки. Водночас зазначає, що потенційним суб'єктом комерціалізації може вважатись кожний учасник інноваційного циклу, а також сторонні суб'єкти господарювання, які через наявність підприємницького хисту, інформаційної обізнаності та фінансових ресурсів прагнуть отримати прибуток за рахунок нових науково-технічних розробок.

В. Д. Базилевич [11, с. 264] вважає, що основними суб'єктами комерціалізації інтелектуальної власності в сучасній ринковій економіці є: автори, творці інтелектуальних продуктів; трудові колективи, організації, діяльність яких пов'язана зі створенням та використанням об'єктів інтелектуальної власності; органи державного управління національною інноваційною системою; інвестори та виробники та споживачі інтелектуальної продукції.

Зважаючи на те, що «суб'єкт» з лат. *subjectum* – те, що знаходиться в основі, суб'єктом комерціалізації інтелектуальної власності, можна вважати учасника цивільних відносин, що безпосередньо займається впровадженням результатів наукової, інтелектуальної та творчої діяльності або закріпленими у вигляді прав на об'єкти права інтелектуальної власності у господарський обіг задля одержання доходу та забезпечення соціальної корисності.

Щодо визначення об'єктів комерціалізації думки науковців дуже відрізняються. Так, Р. С. Косцик [53, с. 76] у своїх працях зазначає, що об'єктом комерціалізації є інноваційна продукція (винахід, корисна модель, промисловий зразок тощо). Треба зазначити, що в такому визначенні об'єкту комерціалізації науковець припустив одразу дві неточності, адже:

- Інновація є наслідком взаємодії світу техніки та світу бізнесу. Якщо нове відбувається лише у світі техніки внаслідок інтелектуальної діяльності винахідника, воно залишається винаходом, коли винахід втілює у виробництво і виводить на ринок підприємець-новатор (світ техніки вступає у взаємодію зі світом бізнесу), суспільство отримує інновацію [67, с. 327]. Відтак, необхідно зазначити, що інноваційна

продукція як втілення інновації – це вже комерціалізовані результати наукової діяльності, тому вона не може бути об'єктом комерціалізації.

- Винаходи, корисні моделі та промислові зразки стануть інноваційною продукцією за умови їх комерціалізації, коли інновація вийде на ринок.

М. В. Шингур [53, с. 320] стверджує, що об'єктом комерціалізації є результати завершеної однієї чи кількох стадій інноваційного циклу. В залежності від готовності до промислового впровадження об'єкти комерціалізації мають форму відкриття, теоретичної розробки, винаходу, ноу-хау, новинки, нововведення.

На мою думку, об'єктом комерціалізації треба визначити патентоспроможну ідею або вже готовий об'єкт інтелектуальної власності, відтак, можна виділити два головних джерела об'єктів комерціалізації інтелектуальної власності: виявлення об'єкту комерціалізації серед існуючих об'єктів права інтелектуальної власності та створення об'єкту комерціалізації.

Якщо в першому випадку об'єкт комерціалізації інтелектуальної власності не було знайдено або не були задоволені деякі умови, то об'єкт комерціалізації інтелектуальної власності можна створити шляхом проведення послідовного або паралельного проходження етапів інноваційного процесу, тобто фундаментальні дослідження, прикладні дослідження та різні експериментальні розробки. При вдалому проведенні всіх етапів будемо мати об'єкт комерціалізації інтелектуальної власності. В процесі комерціалізації відбуваються тісні взаємовідносини між суб'єктами комерціалізації інтелектуальної власності саме тому існує необхідність для формування відповідної схеми взаємовідносин суб'єктів в процесі комерціалізації інтелектуальної власності (табл. 1.4).

Як бачимо у таблиці 1.4, процес комерціалізації інтелектуальної власності здатен повністю задовольнити всі існуючі інтереси одразу всіх необхідних суб'єктів комерціалізації, до яких відносяться наступні: автор, розробник, промислові та торгівельні підприємства, інвестор і споживач.

Автор винаходу (творець), крім високого довгоочікуваного доходу від інтелектуальної власності (залежить від форми комерціалізації), отримує ще й бажане моральне задоволення від свого виробу, а споживачі, в свою чергу, отримують інновацію, що спрямована на покращення їх життєдіяльності й задоволення інтересів.

Таблиця 1.3

Інтереси та ризики суб'єктів комерціалізації [88, с. 164]

Суб'єкт комерціалізації ІВ	Діяльність	Ризик	Мінімізація ризику	Інтерес
Автор (творець)	Створення ОПІВ	Втрата часу та неотримання доходу	Нерозголошення ідеї стороннім особам без охоронного документу	Отримання доходу з ІВ
Інвестор	Надання фінансових ресурсів на інновації	Втрата фінансових ресурсів	Страхування та прорахунок ризиків	Отримання дивідендів
Інжинірингові компанії, НДІ, підприємства оборонно-промислового комплексу	Розробка промислового зразка	-	-	Можливість заробити та отримати новий досвід
Промислове підприємство	Виробництво партії товару	-	-	Отримання доходу
Торговельне підприємство	Продаж нового інноваційного товару кінцевим споживачам	Невизначеність щодо успіху товару на ринку	1. Маркетингові досліджень інноваційного товару; 2. Сплановані фінансові потоки; 3. Продумана система просування	Отримання доходу
Споживач	Купівля інноваційного товару	Ризик зниження корисності споживання	-	Отримання задоволення від споживання інновації

Як видно з даної таблиці, в процесі комерціалізації необхідно забезпечити відповідний баланс інтересів: з одного боку, треба подати тимчасові виключні права раціоналізаторам, щоб у них була можливість окупити свої капіталовкладення, а з іншого боку необхідно надати нові знання в розпорядження майбутніх раціоналізаторів. В той же час актуалізується й захист на інтелектуальну власність тому, що малодостатній її захист в процесі комерціалізації не лише створює невпевненість та невизначеність у правових та економічних взаємовідносинах, тим самим затримуючи інвестиції та інноваційну активність, а й є головною охороною інноватора у жорсткому конкурентному середовищі.

Після виникнення інноваційної розробки та її виходу на ринок конкуренти створюють імітацію успішної інновації, що спрямована на користь споживачам, адже розробник має зменшувати ціну щоб конкурувати, проте це не дає можливості раціоналізатору отримати прибуток, достатній для того, щоб окупити не лише першочергові капіталовкладення, необхідні для розробки успішних продуктів чи послуг, а й витрати на численні невдалі проекти, які також довелося здійснити перш, ніж вдалося досягнути перспективної інновації. Так, якщо раціоналізатори будуть щоразу виявляти, що вони не в змозі окупити витрати на інноваційний процес через подальшу конкуренцію зі сторони імітаторів, це позбавить їх стимулів для продовження раціоналізаторської роботи.

Отже, найбільш необхідним постає інтенсивна охорона продуктів новаторства. Захист прав інтелектуальної власності передбачає одержання відповідних охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності та відповідні дії відносно правопорушників.

Необхідність контролю над правами інтелектуальної власності зумовлена рядом потреб, серед яких:

- забезпечення інтересів творців шляхом надання їм обмежених у часі прав щодо контролю над використанням власних творів;
- мотивація творчої інтелектуальної праці, стимулювання творчої

активності та втілення її результатів у інтересах соціально-економічного прогресу суспільства;

- активізації інвестиційної та інноваційної діяльності;
- вдосконалення цивілізованого ринкового середовища, контролю суб'єктів господарювання від недобросовісної конкуренції;
- охорони економічної безпеки держав за умов глобалізації світогосподарського розвитку;
- захисту інтересів суспільства щодо вільного доступу до світової інтелектуальної скарбниці [12, с. 224].

В процесі контролю інтелектуальної власності необхідним постає стратегія охорони прав інтелектуальної власності, яку можна розглядати як один із засобів досягнення цілей організації, пов'язаний із набуттям і комерціалізацією прав на об'єкти права інтелектуальної власності для зміцнення життєздатності і конкурентоспроможності суб'єктів комерціалізації і звісно як деталізований комплексний план забезпечення конкурентних переваг на основі формування оптимального портфелю прав на об'єкти права інтелектуальної власності та його ефективного використання.

Сьогодні в розвитку економіки знань необхідним постає новітній підхід до розуміння сутності інтелектуальної власності як такої та результатів інтелектуальної діяльності, що потребують особливої уваги й створення умов для їх комерціалізації задля забезпечення безперервного руху капіталу, розвитку науки і техніки й постають визначальним чинником економічного зростання. У результаті детального аналізу стало зрозуміло, що трактування сутності терміну комерціалізації та виокремлення суб'єктів і об'єктів комерціалізації інтелектуальної власності є першим кроком для успішного виходу результату інтелектуальної діяльності на ринок. Це дало велику змогу знайти основні інтереси та ризики суб'єктів комерціалізації, що є підґрунтям для створення подальшої стратегії комерціалізації інтелектуальної власності.

Висновки до розділу 1

Зараз у світі існує безліч різноманітних визначень категорії “інтелектуальна власність”, але найчастіше в загальному розумінні під терміном “інтелектуальна власність” мають на увазі закріплені законодавством права на результати інтелектуальної праці в науковій, літературній, художній та промисловій галузях. Також необхідно зазначити, інтелектуальна власність як право на будь-який результат розумової діяльності особистості, вважається нематеріальною цінністю, охороняється за його творцями й має здатність використання іншими людьми лише за погодженням з ними та згідно законодавства країни.

Найрозповсюдженішою думкою щодо застосування даного поняття, вважається трактування “інтелектуальної власності” як сукупності відповідних об’єктів – результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Зважаючи на цю точку зору, необхідно вказати, що інтелектуальна власність – це результати інтелектуальної, творчої праці людини у виробничій, науковій, літературній, художній та інших галузях, права на які охороняє законодавство країни. Усі об’єкти поділяють на три різновиди, які є складовими частинами її структури: об’єкти авторського права та суміжних прав, об’єкти промислової власності та нетрадиційні об’єкти інтелектуальної власності.

Термін “комерціалізація інтелектуальної власності” слід розуміти як підприємницьку діяльність, яка є взаємопов’язаною з перетворенням результатів інтелектуальної діяльності і засобів індивідуалізації в дохід з застосуванням різних форм і засобів торгівлі.

На мій розгляд, комерціалізація об’єктів інтелектуальної власності – це багатосторонній процес і його не можна вважати однозначним з ринкової, виробничої або прибуткової сторони.

Аналізуючи цю позицію, слід визначити комерціалізацію інтелектуальної власності як спосіб залучення об’єктів інтелектуальної власності в економічний обіг, використання інтелектуальної власності в

діяльності установ, взаємовигідні комерційні дії з етапом зміни результатів інтелектуальної праці в конкурентоздатний товар на ринку. Варто акцентувати увагу на меті комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, що полягає в отриманні доходу через використання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності в господарській діяльності

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

2.1. Характеристика основних форм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності

У світлі проголошеного владою України курсу на інтенсивне зближення з Європою, надзвичайно важливою стає побудова ефективної моделі ринкової економіки на основі залучення об'єктів права інтелектуальної власності та результатів наукових досліджень.

Останні роки Україна намагається побудувати нову процвітаючу країну з інноваційною моделлю економіки, основними елементами якої є:

- наявність державної політики та законодавства, які направлені на стимулювання інноваційних процесів;
- наука та освіта – як безумовні пріоритети державної підтримки;
- перевага інтелектуального характеру праці над індустріальним;
- інтегровані технології;
- висока вартість робочої сили.

Відповідно, перетворення знань, наукових розробок на гроші є головною метою комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Тобто можна сказати, що під комерціалізацією розуміють підпорядкування діяльності цілям отримання прибутку. Щодо об'єктів права інтелектуальної власності під діяльністю, що підпорядкована цілям отримання прибутку, розуміють введення об'єктів права інтелектуальної власності до цивільного обороту, тобто використання прав на об'єкти права інтелектуальної власності у господарській діяльності. Це може бути: купівля або продаж (передання) прав на об'єкти права інтелектуальної власності іншій особі, внесення їх до

статутного капіталу, операції з надання або отримання ліцензії, операції з об'єктами права інтелектуальної власності як товаром або інновацією чи заставою, введення в експлуатацію у внутрішньовиробничому процесі тощо.

Основним завданням розвитку промисловості є формування конкурентного виробничого потенціалу на внутрішньому та зовнішньому ринках за рахунок впровадження результатів наукових розробок та об'єктів промислової власності [64, с.183].

Розгляд процесу комерціалізації потрібно розпочати з визначення головних учасників процесу комерціалізації науково-технічних розробок. До них належать виробники інноваційного продукту (винахідники), інвестори, які купують у правовласника право на використання об'єкту інтелектуальної власності та посередники.

Розробникам інновацій, незалежно від того чи це фізичні чи юридичні особи, гарантовано цивільним кодексом України особисті немайнові та майнові права [3, с. 13]. До немайнових прав відносять право на авторство та право на недоторканість твору. Особисті майнові права включають поняття “розпорядження” правами: володіти, використовувати, розпоряджатися та перешкоджати неправомірному використанню об'єкту інтелектуальної власності. Після створення інноваційного продукту, перед власниками постає питання щодо одержання прибутку від результату їх інтелектуальної діяльності.

Механізм комерціалізації інтелектуального продукту є багатоходовим і потребує опанування та використання сукупності знань з різних галузей права, економіки, фінансів, бухгалтерського обліку, менеджменту тощо. Є різні форми комерціалізації, які обираються відповідно до конкретного інноваційного об'єкту, фінансових та матеріальних можливостей власника тощо. Оцінка потенціалу комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності базується на принципі: інтелектуальна власність створює цілий ряд витрат, які мають бути протиставлені низці можливостей по примноженню прибутку того, хто використовує інтелектуальну власність.

Схематично способи комерціалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності зображені на рис. 2.1.

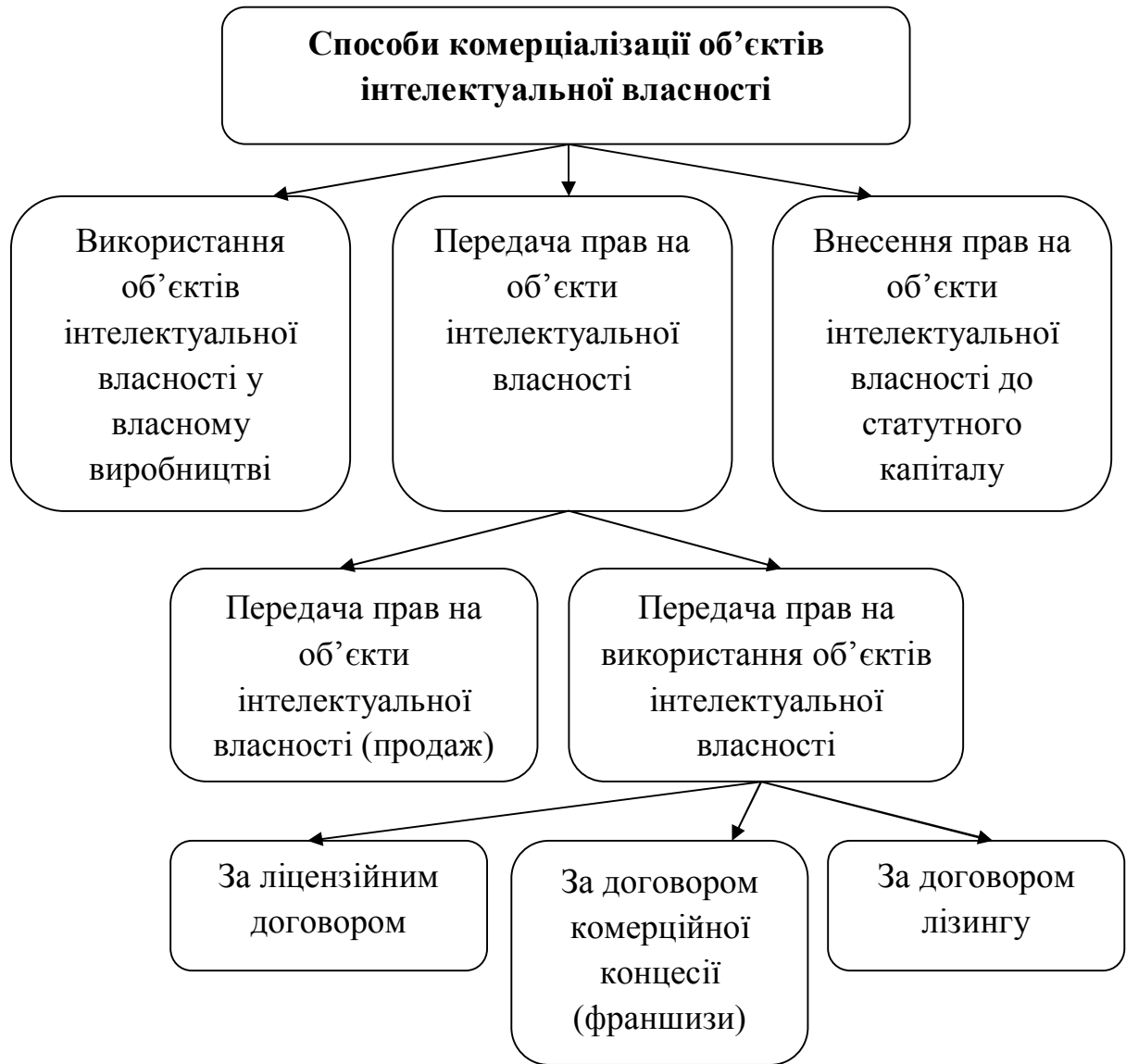

Рис. 2.1. Основні способи комерціалізації прав на об'єкти інтелектуальної власності [60, с. 231]

Кожний із наведених способів є дієвим і спроможний принести власникові прав гідні прибутки у разі ефективного їх використання.

Якщо говорити про використання об'єктів інтелектуальної власності у власному виробництві, то можна зазначити, що у цьому випадку даний об'єкт є таким, що створений максимально відповідним внутрішнім вимогам

і потребам виробництва, і спроможний приносити додаткові прибутки власникові. Але основний недолік використання даного способу комерціалізації інтелектуальної власності полягає в тому, що для розробки, створення такого об'єкту, доведення його до експлуатаційного стану необхідні великі кошти.

Внесення прав на об'єкти інтелектуальної власності до статутного капіталу інших підприємств дозволяє брати участь в організаційно-управлінських процесах і отримувати певні прибутки залежно від розміру вкладених прав. Тобто такого роду права становлять собою нематеріальний актив, що має реальну цінність, створює додаткову ринкову вартість підприємства і може бути формою участі у капіталі інших підприємств, приносячи в результаті реальну вигоду власникові.

Третім способом комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, як зазначалося вище, є передача прав на такі об'єкти. Передача прав власності шляхом їх продажу передбачає втрату власником права власності.

В разі укладання ліцензійних угод, договорів лізингу і комерційної концесії майнове право залишається за власником, передаються лише права користування. Загалом, слід наголосити, що такий підхід комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності становить собою неабиякий інтерес для обох сторін угоди. Правовласник отримує прибуток у вигляді платежів за користування наданим ним правом іншою особою, тим самим компенсує витрати на створення даного об'єкта. Інша сторона отримує вже готові розробки, технологію, торгову марку, імідж, ім'я тощо, маючи економію на початкових витратах розгортання бізнесу [48, с. 195].

У випадку укладання ліцензійної угоди, ліцензіар надає право користування ліцензією ліцензіатові на умовах сплати роялті-платежу, паушального або комбінованого платежів.

При укладанні угоди комерційної концесії (франшизи), сторонами процесу є франчайзер та франчайзі, який отримує у користування готову технологію, "розкручену" торгову марку.

Лізинг як форма комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності дозволяє надавати право користування обладнанням, приладами, верстатами, які виконані на винахідницькому рівні та охороняються відповідним охоронним документом.

Таким чином, необхідно зазначити, що кожний із зазначених способів комерціалізації інтелектуальної власності є самостійним і може бути прибутковим. Форми комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності наведено в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Форми комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності [65, с. 3]

Форми комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності		
Капіталізація	Розпорядження	
Внесення до статутного фонду підприємства, постановка на бухгалтерський облік	Використання у власному виробництві	Створення на базі нововведення підприємства малого бізнесу
	Лізинг	
	Заклучення ліцензійних договорів	Інжиніринг – надання технічної допомоги
	Франчайзинг	Промислова кооперація – передача прав у рамках спільного підприємства
	Передача ноу-хау	

Фактор, який вкрай необхідно враховувати при виборі способу комерціалізації – це стан відповідного об'єкту господарської діяльності, тобто на якому етапі життєвого циклу знаходиться інноваційний продукт, адже існує взаємозалежність ймовірності успіху від ступеня готовності відповідного об'єкту інтелектуальної власності.

Таблиця 2.2

Характеристика форм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності [82, с. 56]

Форма комерціалізації	Особливості способу комерціалізації
Використання у власному виробництві	Винахід створено для власних цілей. Переваги способу: дозволяє уникнути витрачання коштів та часу на пошук покупця новації, дозволяє утримувати монополію на ринку інновацій, здатність безперервного контролю над виробництвом. Недоліки: значний строк окупованості, потреба у значних матеріальних та фінансових витратах для впровадження винаходу. При вдалому використанні інновації можливе створення малого підприємства.
Лізинг	Це комплекс майнових та економічних відносин, коли об'єктом інтелектуальної власності є обладнання. Перевагою є те, що він може приносити додатковий прибуток при використанні об'єкту інтелектуальної власності у власному виробництві. При лізингу передбачається можливість викупу обладнання за остаточною вартістю після закінчення строку дії договору.
Інжиніринг	Інженерно-консультаційні послуги дослідницького, розрахунково-аналітичного характеру, підготовка техніко-економічного обґрунтування проектів, розробка рекомендацій щодо впровадження інновацій. Можна здійснювати паралельно з використанням у власному виробництві.
Франчайзинг	Головним об'єктом інтелектуальної власності є знак для товарів та послуг (бренд), паралельно можлива передача й інших об'єктів промислової власності. Завдяки «розкрученості» бренду та гарантії ділової репутації франчайзера гарантується відносно швидкий прибуток з невеликими витратами.
Промислова кооперація	Полягає в передачі прав на об'єкти інтелектуальної власності в рамках спільного підприємства. Головна функція кооперації – зведення до мінімуму підприємницького ризику та витрат виробництва. Переваги: можливість виходу на нові ринки, зменшення витрат на впровадження.
Видача ліцензій	Це найпоширеніша форма комерціалізації, яка забезпечує додатковий прибуток патентовласника від продажу ліцензії. Продаж ліцензії дозволяє ліцензіару вирішити проблеми у випадках, коли попит на продукцію перевищує обсяги власного виробництва, коли необхідні кошти на вдосконалення виробництва, коли раптово погіршилась кон'юнктура ринку тощо.

Важливим є те, що власникам інноваційного продукту не обов'язково зосереджуватись на одному із способів комерціалізації (табл. 2.2). Наприклад, при використанні об'єкту інтелектуальної власності у власному виробництві можна видавати невиняткові ліцензії, які передбачають множину ліцензіарів, або використовувати лізинг на обладнання, або франшизу, або інжиніринг у вигляді консультативних послуг.

Підходи до комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності шляхом їх використання у виробництві товарів:

- аматорський підхід – є найпоширенішим в Україні. Зазвичай, суть його полягає в тому, що група науковців, винахідників, розробників технології, які давно працюють над ідеєю, продовжує просувати її на ринок. Учасники цієї групи мало обізнані у маркетингу, економіці й фінансах. Кінцева мета діяльності науковців – побачити тріумф своєї ідеї та водночас заробити багато грошей. Цей підхід є найменш ефективним;
- посередницький підхід – ґрунтується на діяльності «провідників технологій». Вони або володіють інформацією про те, якій фірмі потрібна та чи інша нова технологія (при цьому їм відомо, де знайти таку технологію), або можуть залучити гроші інвесторів до перспективного проекту. Такі фахівці рідко займаються власне виробництвом. Частіше їх інтерес полягає у тому, щоб звести одну сторону з іншою й отримати при цьому свою користь у вигляді оплати або частки у бізнесі. Таку роль часто виконують бізнес-інкубатори, консалтингові компанії та бізнес-брокери, зайняті у сфері купівлі-продажу інноваційних і венчурних підприємств;
- підприємницький підхід – полягає у тому, що автор ідеї – вже не розробник, а вільний підприємець, який знайшов технологію за допомогою якої він може налагодити випуск товарів, що відповідають вимогам певного сегмента ринку з тим, щоб випередити конкурента й отримати значний прибуток [51, с. 311].

Комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності шляхом внесення до статутного фонду підприємства надає право на отримання частки прибутку (дивідендів), право на участь в управлінні підприємством через загальні збори правління та право на отримання ліквідаційної квоти у разі ліквідації підприємства тощо.

Існують ще поняття передачі прав та відчуження. При відчуженні право на об'єкт інтелектуальної власності передається у повному обсязі, а при передачі прав власник не втрачає права на об'єкт, а в залежності від виду ліцензійного договору може використовувати об'єкт у дозволених межах.

Важливо знати про фактори, які в певній мірі впливають на досягнення успіху при комерціалізації винаходів, таких як вдалий вибір новації серед великої кількості розробок, ефективний маркетинг та вдалий вибір ринку, високо кваліфіковані спеціалісти – інноваційні менеджери, вдала реклама нововведення, присутність відповідної кількості фінансової та матеріальної підтримки, відсутність недобросовісної конкуренції тощо [17, с. 203].

Таким чином, можна зробити висновки, що будь-який із цих способів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності відкриває інноваційним підприємствам широкі можливості для реалізації наукових розробок. Власник розробки може самостійно вивести продукт на інноваційний ринок, але краще скористатися послугами інноваційних менеджерів, які, враховуючи на якому рівні життєвого циклу знаходиться інноваційний продукт і його специфіку та унікальність, особливості ринку збуту та попит на кінцевий результат після втілення в життя новації, а ще особисті досвід та вміння, перетворюють знання на гроші.

На сьогодні важливим є налагодження відносин між учасниками інноваційного процесу (винахідник – посередник – покупець новації), вдосконалення законодавчої та нормативної бази в сфері комерціалізації наукових розробок, необхідність вживати заходів щодо популяризації

інноваційного процесу та створення сприятливих умов для переходу до інноваційної моделі економіки України.

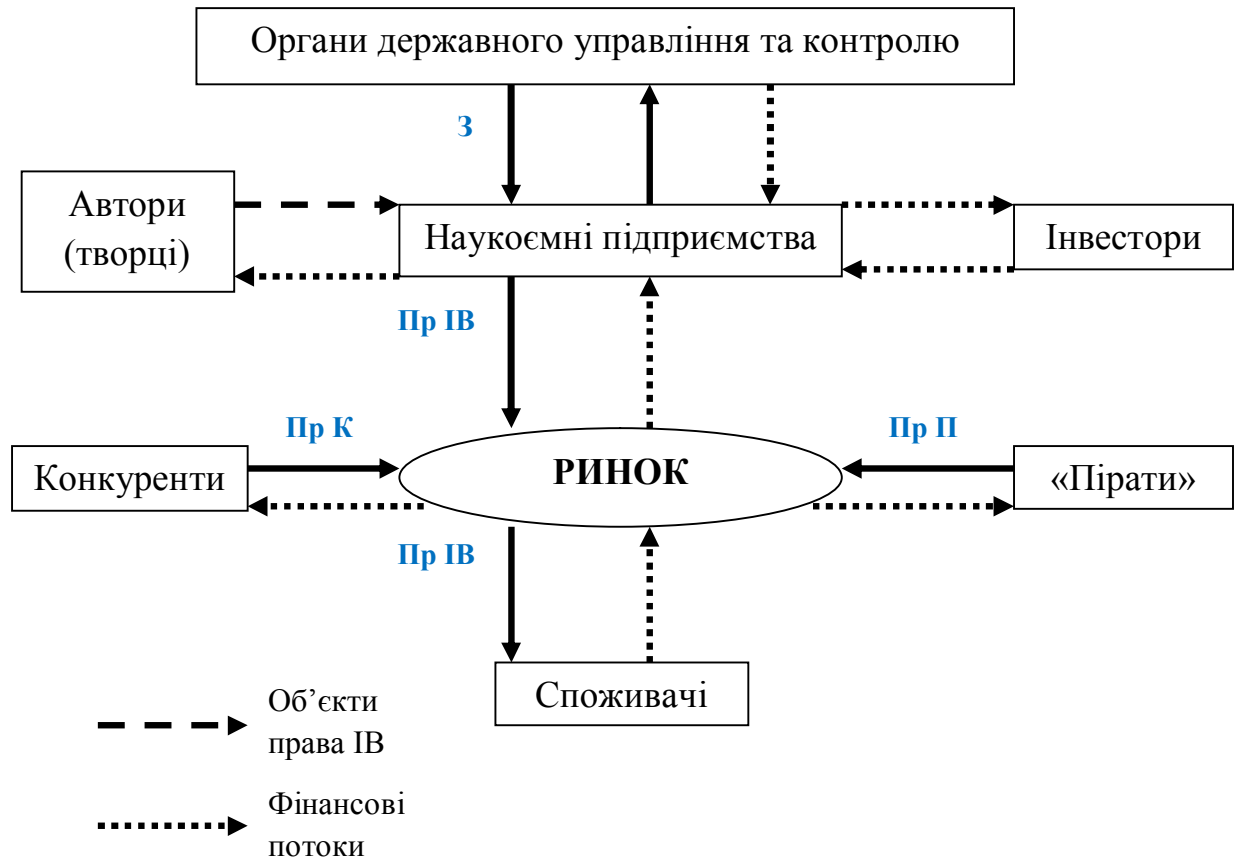
2.2. Аналіз економічних взаємовідносин між суб'єктами комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності

В сучасних умовах постіндустріального суспільства головним чинником розвитку та забезпечення стабільного добробуту постають охоронні результати інтелектуальної діяльності. Водночас варто пам'ятати, що для забезпечення такої перспективи та отримання прибутку необхідним є їх комерціалізація, тобто введення об'єктів права інтелектуальної власності до господарського обороту. Слід розуміти, що саме в процесі комерціалізації відбувається реалізація науково-технічної та розумової діяльності людини, що здатна запуснути безперервний рух знань та їх перетворення на фінансову складову для забезпечення подальшого розвитку.

Проте в сучасних українських реаліях перспективні охоронні результати інтелектуальної діяльності залишаються нереалізованими, закінчуючи свій життєвий цикл на етапі отримання патенту. Необхідним постає виявлення головних учасників процесу комерціалізації та виявлення економічних взаємовідносин між ними [73, с. 105].

На мою думку, недостатня увага приділяється найголовнішому процесу – комерціалізації інтелектуальної власності, що є основним важелем економіки знань, який здатен перетворити результати інтелектуальної діяльності на прибуток та створити базис як для подальшого безперервного руху капіталу, так і для розвитку науки і техніки загалом. Недостатньо уваги приділено аналізу діяльності головних дійових осіб цього процесу – суб'єктів комерціалізації, які, по суті, відіграють визначальну роль у впровадженні інновацій у господарський обіг.

Варто також зосередити увагу і на різноманітності форм комерціалізації та інтересах і ризиках суб'єктів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.

З – законодавчі та нормативні акти, Пр ІВ – продукція на основі ІВ, Пр П – «піратська» продукція, Пр К – продукція конкурентів.

Рис. 2.2. Загальна схема взаємовідносин суб'єктів і об'єктів ринкових відносин при комерціалізації інтелектуальної власності [23, с. 415]

У процесі комерціалізації відбуваються взаємовідносини між суб'єктами комерціалізації інтелектуальної власності, які будуть відрізнятися залежно від того, яку форму комерціалізації обрано. Загальну схему взаємодії основних суб'єктів ринкових відношень при комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності в процесі інноваційної діяльності представлено на рис. 2.2.

Відповідно до запропонованої схеми основними суб'єктами ринкових відносин при комерціалізації інтелектуальної власності у процесі інноваційної діяльності є:

- органи державного управління і контролю;
- підприємство, що забезпечує створення і використання нових технологій в інноваційній діяльності;
- автори (творці) нових технологій у вигляді результатів інтелектуальної власності (об'єктів авторського права, об'єктів промислової власності, об'єктів комерційної таємниці – “ноу-хау”);
- інвестори, що беруть участь шляхом фінансування у виробничому циклі створення та використання інтелектуальної власності та в організації промислового випуску нової продукції;
- виробники-“конкуренти”, що випускають конкурентну продукцію (послуги) на основі власних розробок або інших аналогічних об'єктів інтелектуальної власності;
- виробники-“пірати”, які здійснюють несанкціоноване використання об'єктів інтелектуальної власності підприємства і випускають підроблену продукцію.

Місцем можливого практичного зіткнення інтересів окремих суб'єктів інноваційної діяльності і здійснення контролю за об'єктами ринкових відносин, є споживчий ринок продукції (послуг).

На мій погляд, необхідно виділити п'ять головних форм комерціалізації: власне виробництво, стартап (заснування малої інноваційної компанії), ліцензування, продаж патенту, трансфер ноу-хау. Залежно від обраної форми комерціалізації взаємовідносини між суб'єктами будуть різнитись.

Ряд науковців та практиків вважають, що комерціалізація об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві є найбільш

прибутковою, адже весь прибуток, отриманий від продажу інноваційної продукції, залишається у правовласника об'єктів права інтелектуальної власності, водночас такий спосіб комерціалізації є й найбільш витратним та ризикованим, адже потребує залучення значних фінансових ресурсів для організації, до того ж можуть потребуватись доопрацювання об'єктів права інтелектуальної власності, випробування, проведення маркетингових досліджень та залучення до процесу відповідних спеціалістів у певній галузі, налагодження каналів збуту тощо. До того ж такий спосіб комерціалізації не гарантує отримання прибутку й навіть може бути збитковим, але в разі успіху продажів буде компенсовано всі витрати та отримано значний прибуток.

Фахівці Європейської економічної комісії ООН зауважили, що не всі винахідники мають бажання, ресурси, знання, вміння та навички й схильність до ризику для того, щоб комерціалізувати винаходи. Саме в цю категорію, як правило, входять й організації, що проводять дослідження на державні кошти. Водночас не всі організації, вищі навчальні заклади чи новаторські компанії, особливо в країнах з перехідною економікою мають й необхідні фінансові та технічні можливості для того, щоб власними силами комерціалізувати об'єкти права інтелектуальної власності [33, с. 78]. Необхідно враховувати й те, що при комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності проміжок часу між початком комерціалізації та отриманням валового доходу, як правило, буває досить тривалим.

Створення компанії ("старт-ап", або "спін-офф") як один зі шляхів комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності останнім часом набув особливого поширення в світовій практиці. Перша поява спін-офф-компаній відмічається в 70-х роках ХХ ст., які переважним чином створювались для активізації підприємницької активності в рамках існуючих компаній [42, с. 241].

В сучасних же умовах головною метою створення спін-офф-компаній постає комерціалізація результатів науково-дослідницької діяльності

університетів, науково-дослідних інститутів та навіть підприємств. Нині в США та європейських країнах така форма комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності вже стала однією з провідних. Яскравим прикладом є американська транснаціональна публічна корпорація Google, що є спін-офф-компанією Стенфордського університету.

Водночас, незважаючи на особливо гостру проблему комерціалізації наукових розробок в національному господарстві, переважну більшість українських вчених та практиків питання створення нових компаній з метою впровадження у господарський обіг об'єкти права інтелектуальної власності в більшості випадків не привертає уваги. Проте у світовій практиці це питання стало чи не найголовнішим серед вчених та практиків ще з кінця минулого століття, серед яких можна виділити праці Д. Гарвіна, Дж. Кобуса, шведських вчених Г. Лампкіна та Д. Десса, які досліджували вплив стадії життєвого циклу галузі на ініціативність та ефективність діяльності компанії. В широкому значенні, відповідно до визначення Д. Гарвіна, спін-офф – це створені фізичними особами нові підприємства, що відділились від існуючої установи для створення власного конкуруючого підприємства. Водночас О.В. Сисоева [86, с. 3] стверджує, що спін-офф-компанії являють собою гетерогенну групу нових підприємств, що створені для комерціалізації нових результатів досліджень або патентних розробок дослідницькими установами. Як правило, ці нові підприємства створюються вченими або студентами/випускниками вищих навчальних закладів.

Головна ідея створення спін-офф-компаній – швидке втілення результатів інтелектуальної діяльності в промисловість. Відтак, такі підприємства виступають ще й зв'язувальною ланкою по обміну інформацією та знаннями між академічним та бізнес-сектором, що водночас є й стимулюючим фактором безпосереднього співробітництва між науково-дослідними установами та бізнес-сектором.

Робертс і Мелоун визначили чотири основних суб'єкта, які беруть участь у спін-офф-процесі:

- розробник технології;
- головна організація, в якій досліджуються державні інформаційні ресурси;
- підприємець (або підприємницька команда), що створює новий бізнес для комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності;
- інвестор, що як правило, є представником венчурних організації й забезпечує фінансування нового підприємства в обмін на часткову власність в новій компанії [96, с. 71].

Варто також зазначити, що розробник в особі окремого вченого, інженера або групи фахівців, що працюють в університеті або науково-дослідній організації, виступають головною дійовою особою, оскільки під його керівництвом здійснюється інноваційний процес та доведення технології до стадії готовності до промислового використання, а в сучасних умовах інтеграції освіти, науки та виробництва розробник технології (вчений, дослідник) може виступати й підприємцем та безпосередньо займатися створенням нової компанії для комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності. Дуже важливо знати, що в умовах зростаючої конкуренції саме такий шлях (при умові забезпечення державою сприятливих умов) є найбільш вигідним з фінансової точки зору та найбільш безпечним, адже при створенні спін-офф-компаній технологія та розробки, що потребують комерціалізації, є проривними, відтак, важливим постає забезпечення особливого захисту майбутньої інновації від копіювання, адже інноваційний бізнес в галузі винахідництва й нових технологій є високоризикованим.

Відтак, інтелектуальна власність для спін-офф-компанії постає визначальною конкурентною перевагою. Водночас при недостатньому захисті інтелектуальної власності жоден інвестор чи бізнес-янгол не погодиться фінансувати створення нової компанії для комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності.

Світова практика свідчить, що в спін-офф-компаніях, як правило, науково-дослідна організація (університет) відповідальна за захист інтелектуальної власності та надає доступ до інтелектуального ресурсу, приміщення, обладнання для розробки дослідного зразка та початку виробництва продукту на основі інтелектуальної власності. Підприємець, в свою чергу, здійснює реєстрацію та управління підприємством по виробництву новоствореного продукту [19, с. 71]. Зобразимо графічно схему взаємодії суб'єктів в процесі комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності при створенні спін-офф-компаній (рис. 2.3).

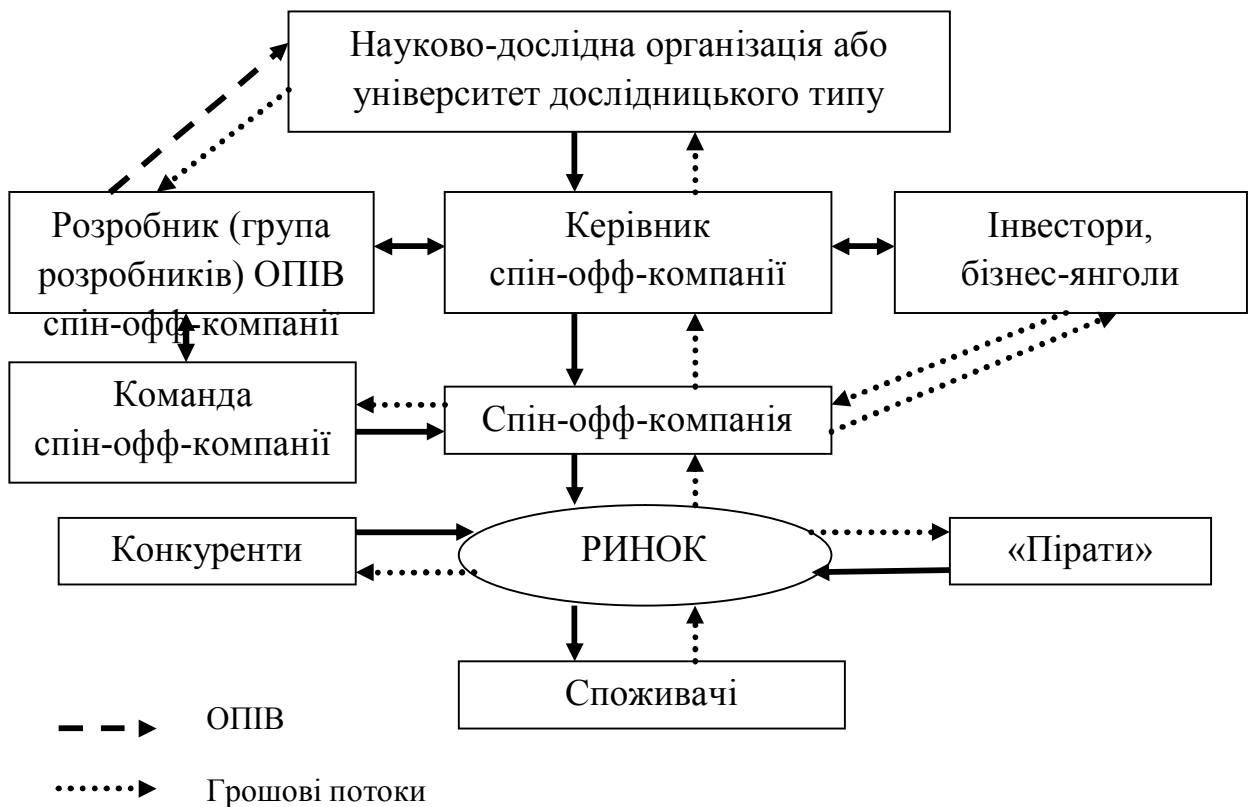

Рис. 2.3 Схема взаємодії суб'єктів в процесі комерціалізації ОПВ, при створенні нової спін-офф-компанії [23, с. 391]

Незважаючи на всі переваги створення спін-офф-компанії, про які ми зазначали, в процесі формування та діяльності можуть виникнути декілька проблем. На мою думку, головною проблемою може постати конфлікт інтересів між науковою організацією та розробником інтелектуальної

власності, що бажає створити нову спін-офф-організацію. В такому випадку необхідним постає чітке визначення всіх переваг і ризиків, як для наукового підприємства, так і для розробника технології. В сучасних умовах важливим є формування двостороннього зв'язку між академічним та бізнес-сектором. М. Гіббонс зазначав, що коли економіка набуває ознак “економіки знань”, головною зміною в її властивостях є зрощення, інтеграція науки з фірмами і державою, саме в таких умовах відбувається поява нової ролі, яка раніше не була їй властива [36, с. 52].

Відтак, ключову роль починають відігравати мережі, що здатні ефективно розповсюджувати знання та інформацію, а наука вже не перестає бути відокремленою автономною галуззю, а є вбудованою в систему виробництва та дифузії знань.

Я думаю, що саме створення спін-офф-компаній є тим зв'язуючим компонентом, що здатен сформувати єдину систему між наукою та бізнесом, в якій кожен її учасник (в даному випадку суб'єкт комерціалізації) має свої інтереси та водночас вмотивований на досягнення спільної цілі. Таким чином, в сучасних умовах університети та наукові установи, які безперервно генерують нове знання, стають здатними ще й до трансформації його у практичне застосування й отримання прибутку від його вдалого використання.

Ще однією формою комерціалізації результатів наукової діяльності шляхом створення нової компанії є запровадження стартапу – компанії, що має досить короткий цикл операційної діяльності. Від спін-офф-компаній відрізняється тим, що до комерціалізації не залучаються наукові установи та університети. Нині стартапи відіграють провідну роль в економічному розвитку держав – лідерів світового господарства. На думку відомого американського підприємця С. Бланка, всі стартапи поділяють на чотири основні категорії:

- компанії, що виводять новий продукт на існуючий ринок;
- компанії, що виводять новий продукт на новий ринок;

- компанії, що виводять новий продукт на існуючий ринок, намагаючись перекроїти цей ринок і створити дешевий продукт;
- компанії, що виводять новий продукт на ринок, прагнучи його ресегментувати і створити нішевий продукт [92, с. 211].

Після проведення маркетингових досліджень та визначення категорії, до якої належить стартап, варто визначити учасників команди. Світовий досвід свідчить, що найбільш успішними виявляються стартапи з чисельністю до п'яти осіб, яких необхідно ретельно підбирати. Організувати успішний стартап з нуля без досвіду роботи складно. Бажаним є залучення ментору стартапу – особи, що добре володіє ситуацією на ринку щодо комерціалізації технології та має необхідні знання, навички та досвід роботи.

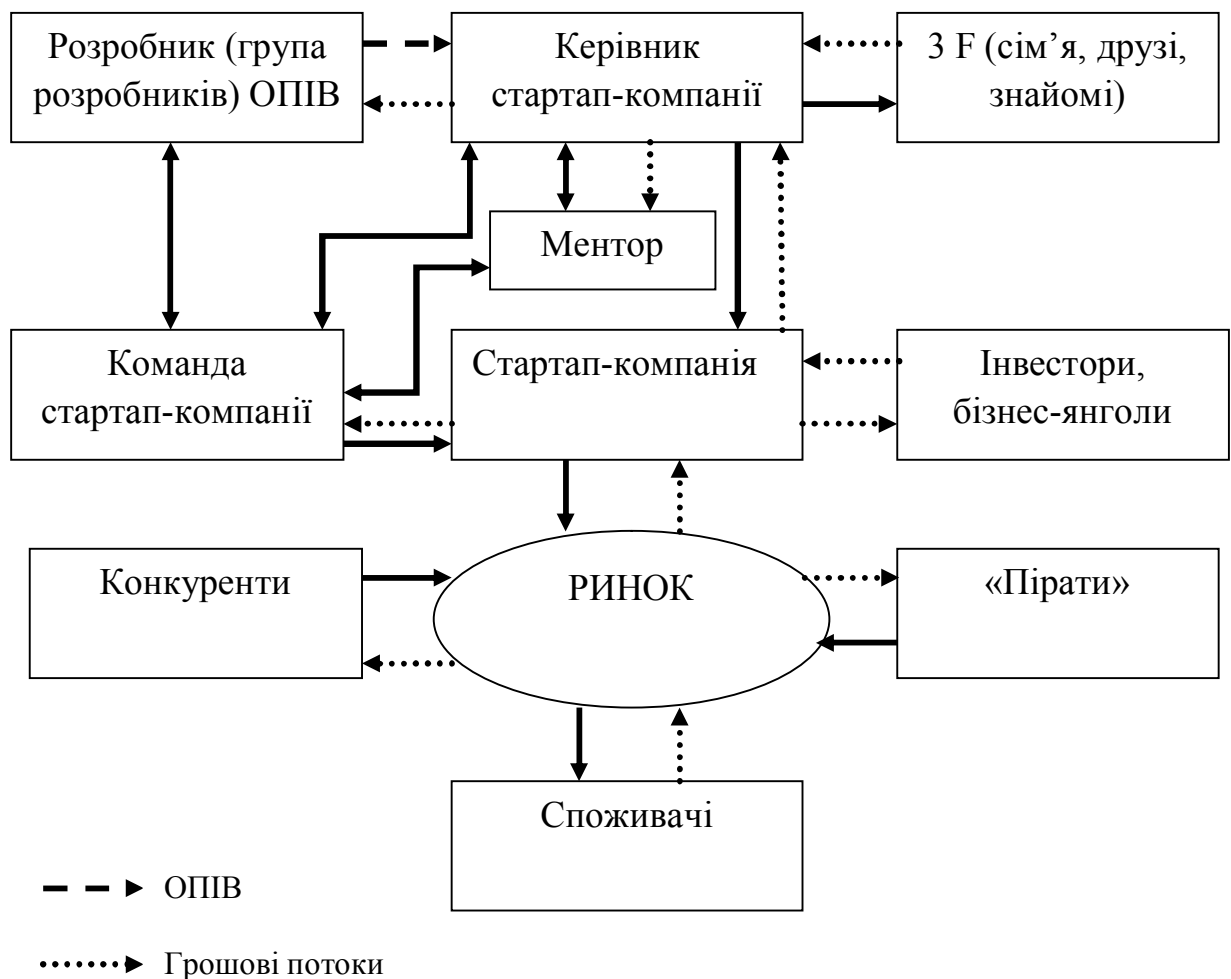

Рис. 2.4. Схема взаємодії суб'єктів в процесі комерціалізації ОПІВ при створенні нової стартап-компанії [23, с. 431]

Ментор відіграє важливу роль в стартап-організаціях та може допомогти зберегти значну частину фінансових та часових ресурсів. Зобразимо графічно взаємозв'язок суб'єктів стартап-компанії (рис.2.6).

В сучасних умовах одним з найпоширеніших та найефективнішим способом комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності вважається ліцензування. Адже сьогодні ліцензійні угоди відіграють найважливішу роль в діяльності компаній наукоємних галузей, генеруючи мільярди доларів провідних компаній світу, до яких можна віднести такі як IBM, Microsoft, Apple, Union Carbide тощо [81, с. 196].

Тому потрібно зазначити, що в широкому розумінні під ліцензією розуміють відповідний дозвіл, який надається за визначену винагороду юридичною або фізичною особою (ліцензіаром) іншій юридичній або фізичній особі (ліцензіату) на промислове і комерційне використання об'єктів права інтелектуальної власності. Відтак, в процесі ліцензування можна визначити два головних суб'єкти комерціалізації: ліцензіар (або власник об'єктів права інтелектуальної власності) та ліцензіат (той, що купує ліцензію).

Резюмуючи вищеописане необхідно наголосити, що найбільш прибутковою формою комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності є використання у власному виробництві, проте такий спосіб являється одночасно найбільш ризикованим і затратним. Відтак, якщо розробник з тих чи інших причин не може комерціалізувати об'єктів права інтелектуальної власності у власному виробництві (або це є економічно невідним), тоді він може здійснити комерціалізацію шляхом надання ліцензії зацікавленій фізичній або юридичній особі та оформити ліцензійну угоду. В процесі комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності при ліцензуванні суб'єктами виступають ліцензіат та ліцензіар, які взаємодіють між собою. Водночас залежно від типу ліцензії, в процесі комерціалізації будуть з'являтися й нові суб'єкти, що потребує окремого дослідження.

Отже в результаті цього, процес комерціалізації інтелектуальної власності здатен задовольнити інтереси одразу всіх суб'єктів комерціалізації: автора (творця); розробника; промислові та торговельні підприємства; інвестора; споживача. Автор винаходу (його творець), окрім доходу від інтелектуальної власності (залежить від форми комерціалізації), отримує ще й моральне задоволення від свого виробу, а споживачі, в свою чергу, отримують інновацію, що спрямована на покращення життя. Дослідження на конкретних прикладах, що були проведені Е. Мансфілдом [14, с. 17] та іншими вченими, довели, що соціальний ефект від винаходу (цінність цього винаходу для всіх споживачів і виробників) приблизно в декілька разів вище прибутку цього винаходу.

Таким чином, треба наголосити, що комерціалізація інтелектуальної власності є взаємовигідною комерційною дією по впровадженню результатів інтелектуальної діяльності, що закріплені в об'єктах права інтелектуальної власності у господарському обігу. Це свідчить про те, що в процесі комерціалізації дуже важливим вважається забезпечення балансу інтересів: з одного боку, необхідно надати тимчасові виключні права раціоналізаторам для того, щоб у них з'явилась можливість окупити свої капіталовкладення, а з іншого – необхідно надати нові знання в розпорядження майбутнім раціоналізаторам.

Водночас при будь-якій формі комерціалізації актуалізується й охорона на інтелектуальну власність, адже недостатня охорона інтелектуальної власності в процесі комерціалізації не лише створює невпевненість та невизначеність у правових та економічних взаємовідносинах, тим самим стримуючи інвестиції та інноваційну активність, але й є головним захистом інноватора у сучасному жорсткому конкурентному середовищі. Після створення інноваційної розробки та її виходу на ринок конкуренти намагаються створити імітацію успішної інновації, що йде на користь споживачам, адже розробник має знижувати ціну, щоб конкурувати, проте це не дає можливості раціоналізатору отримати прибуток, достатній для того,

щоб окупити не лише першочергові капіталовкладення, які необхідні для розробки успішних продуктів чи послуг, та й витрати на численні невдалі проекти, які також довелося здійснити перш, ніж вдалося досягнути перспективної інновації.

Внаслідок цього, якщо раціоналізатори будуть щоразу виявляти, що вони не в змозі окупити витрати на інноваційний процес через подальшу конкуренцію зі сторони імітаторів, це відповідно в подальшому позбавить їх стимулів для продовження раціоналізаторської роботи та вони тоді навіть не будуть намагатися займатися інноваціями.

Таким чином, необхідним постає захист продуктів новаторства. Захист прав інтелектуальної власності передбачає отримання відповідних охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності та певні дії відносно правопорушників.

2.3. Оцінка організаційного забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності на підприємстві

В сучасних умовах розвитку економічної політики інтелектуальна власність відіграє дуже важливу роль, адже вона збільшує обсяги продажів і дозволяє фірмі одержати надприбутки, шляхом впливу на підвищення якості продуктів і задоволення споживчих властивостей. На жаль, процеси стратегічного управління на багатьох підприємствах, організаціях не чітко визначені та формалізовані, а ефективність управлінської діяльності недостатньо висока. Зважаючи на ці недоліки організаційного забезпечення на підприємствах з кожним днем зростає актуальність та важливість проблем у процесі комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності як особливих виробничих активів підприємств та базових елементів збільшення їх конкурентоздатності.

З кожним днем інтелектуальні ресурси та інтелектуальний капітал набувають все більшого значення в якості основних ресурсів виробництва. Саме тому необхідно негайно детальніше аналізувати та вдосконалювати систему управління підприємством та ретельніше досліджувати підходи до інтелектуалізації [9, с. 110].

Проте, вітчизняні процеси стратегічного управління в більшості підприємств відстають в розвитку, формалізовані та не мають чіткої визначеності. Внаслідок цього ефективність управлінської діяльності підприємства є недостатньо високою. Отже, можна зауважити, що значення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, як особливих виробничих активів сучасних підприємств, постійно зростає.

Як вже відомо, під комерціалізацією розуміють процес трансформації об'єктів інтелектуальної власності, які володіють ринковою актуальністю, в продукти та послуги на ринку з метою одержання прибутку від їх продажу, ліцензування чи самостійного використання.

Ключовим моментом будь-якої інноваційної діяльності стає створення якоїсь інновації, проте процес комерціалізації повинен розпочатись ще до завершення розробки і тривати безперервно, як і сам процес інноваційного пошуку. Для цього нині організаційне забезпечення системи інноваційного менеджменту передбачає активне створення нових центральних служб для координації інноваційного процесу [5, с. 18].

Найважливішою умовою ефективної організації та керування інтелектуальною власністю та обов'язковим елементом корпоративної інноваційної системи вважається формалізація процесу управління, тобто визначення функцій, послідовності їх виконання, керуючих факторів, ресурсів та учасників цього процесу.

Ключовими елементами будь-якої структури управління інтелектуальною власністю є підрозділи інтелектуальної власності та трансферу технологій (інновацій) та орган, що здійснює координацію

управління інтелектуальною власністю в рамках корпоративної інноваційної системи.

На рис. 2.5 наводиться видова характеристика комерціалізації інтелектуальної власності.

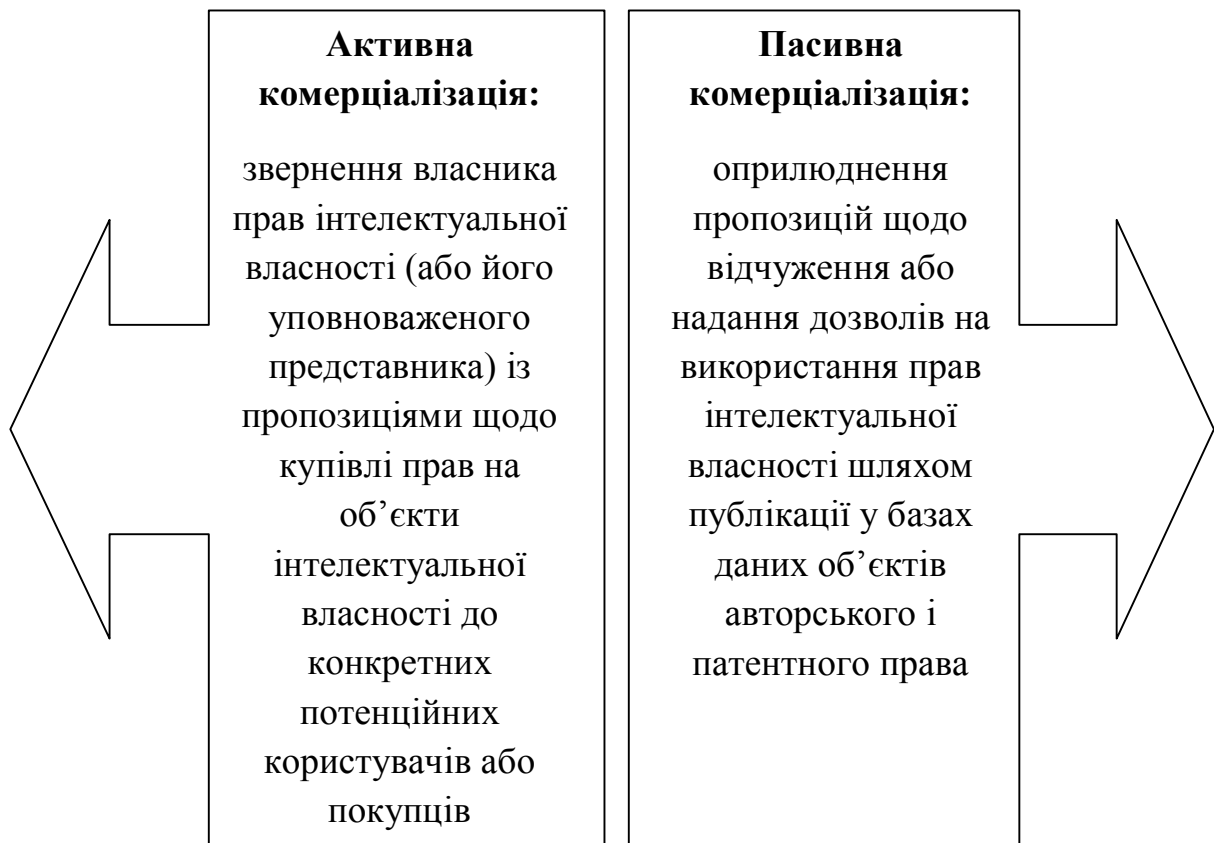

Рис. 2.5 Види комерціалізації інтелектуальної власності [82, с. 93]

Найважливішою умовою ефективної організації та керування інтелектуальною власністю та обов'язковим елементом корпоративної інноваційної системи вважається формалізація процесу управління, тобто визначення функцій, послідовності їх виконання, керуючих факторів, ресурсів та учасників цього процесу. Ключовими елементами будь-якої структури управління інтелектуальною власністю є підрозділи інтелектуальної власності та трансферу технологій (інновацій) та орган, що здійснює координацію управління інтелектуальною власністю в рамках корпоративної інноваційної системи.

Створення підрозділу трансферу технологій є більш характерним для дослідницьких організацій та університетів, але наявність підрозділу фахівців, що працюють в сфері комерціалізації нових розробок підприємства сьогодні є дуже актуально. Адже в більшості компаній наявні свої власні дослідницькі, конструкторські підрозділи і підрозділ трансферу співпрацює з ними, здійснюючи технологічний аудит і внутрішньо фірмовий трансфер технологій. Підрозділ трансферу технологій може бути об'єднаним із підрозділом інтелектуальної власності, і так само бути окремою структурою.

Обов'язки підрозділу координації інноваційної діяльності можуть виконувати ще такі наявні на підприємствах структури, наприклад, науково-технічні ради. Такий підрозділ має бути компетентним у питаннях загальнокорпоративного управління інноваційною діяльністю та в спеціалізованих питаннях, таких як:

- правильне прийняття рішень, що стосуються способу комерціалізації технології;
- узгодження ліцензійних договорів;
- узгодження договорів про взаємовідносини між підприємством і працівником (винахідником);
- вирішення спорів та конфліктів у сфері інтелектуальної власності [37, с. 95].

Невеликі підприємства, які щороку мають 10-15 одиниць заявок на реєстрацію об'єктів інтелектуальної власності, переважно мають координуючий підрозділ або менеджера, який відповідає за управління інтелектуальною власністю (планування, координацію, контроль тощо), який взаємодіє із зовнішніми організаціями, які мають схожу спеціалізацію.

Великим підприємствам, дослідним інститутам краще сформувані власний окремий підрозділ інтелектуальної власності, що стане центром майбутнього розвитку та виконуватиме повний комплекс робіт у сфері інтелектуальної власності. Під центром розвитку розуміють сучасні методи

організації та керування процесом інноваційної діяльності, що включає створення нових самостійних підрозділів, що не будуть займатися головними видами діяльності фірми. Адже їх призначення ґрунтується на створенні та розробці інновацій, які мають скоротити витрати в процесі виробництва продукції, підвищити їх якість, розширюють обсяг продажу товару та створюють умови для завоювання кращих позицій на ринку. Щоб вдосконалити діяльність та стимулювати до праці персонал та керівництво бажано запровадити особливий порядок роботи. Зарплатня та премії працівників, винагороди менеджера повністю залежать від комерційних результатів діяльності даного центру, комерційні ризики, які пов'язані з упровадженням інновацій, не є причинами для покарань при відсутності помилок в прийнятті рішень [22, с. 106].

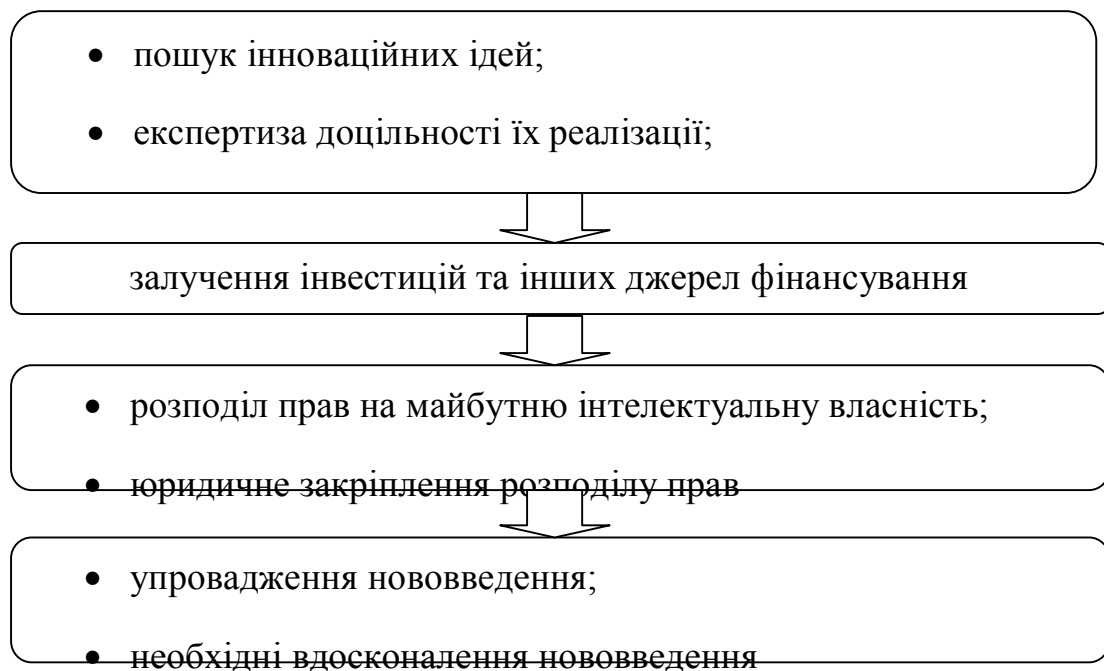

Рис. 2.6. Етапи комерціалізації [48, с. 195]

Ключові етапи комерціалізації інтелектуальної власності детально описані на рис. 2.6.

У виникненні інших випадків необхідно сформувати цільові проектні групи або центри, що займаються розробкою інновацій, надають консультаційну допомогу в інноваційній галузі.

Діяльність центральних служб координації повинна повністю забезпечити комплексний підхід до організації інноваційної діяльності: розроблення єдиної науково-технічної політики, регулювання та координація інноваційної діяльності різних виробничих підрозділів. Такі підрозділи займаються координацією інноваційної діяльності залежно від етапу комерціалізації.

Як видно на рис. 2.7, комерціалізація завжди розпочинається з пошуку та відбору проектів для запровадження у виробництво. Експертизу проектів ще називають оцінкою комерціалізації проектів нововведення за відповідними критеріями, на підставі яких відбувається відбір інновацій. Ці критерії поділяються на два основні блоки (рис. 2.7).

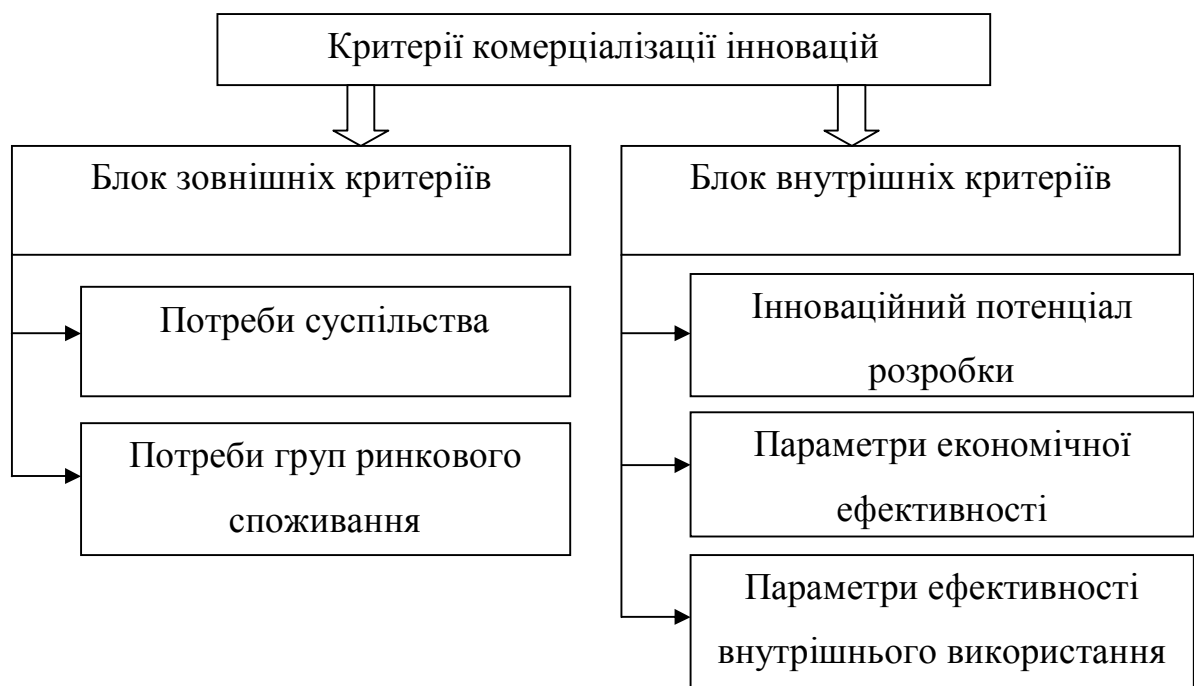

Рис. 2.7. Критерії комерціалізації інновацій [48, с. 197]

В разі необхідності здійснення кращої реалізації першого етапу необхідно створити спеціальні підрозділи та програмно-цільові групи. До спеціалізованих підрозділів відносять ради, комітети зі створення інноваційної політики, які формують більшість великих фірм, які займаються випуском наукоємної продукції. Основними обов'язками цих підрозділів

вважають ідентифікацію ключових напрямів інноваційної галузі та надання рекомендацій керівництву фірми для правильного прийняття рішень. Програмно-цільовими групами з реалізації наукових досліджень новітніх продуктів та технологій називають самостійні господарські підрозділи для виконання інноваційної діяльності, тобто пошуку ідей відповідної програми. Їх створюють на середньому рівні менеджменту в складі підрозділів маркетингу, служб головного конструктора чи технолога [32, с. 81].

Другий етап процесу комерціалізації характеризується залученням інвестицій для фінансування запровадження новацій. Саме тому дуже важливим для організації є створення венчурних підрозділів та спеціалізованих централізованих фондів стимулювання інновацій, які організовуються завдяки частині прибутків підприємства та використовуються для прискорення запровадження інновацій у виробництво. Отже, за допомогою централізованих фондів фінансуються всі дослідження та розробки, які важливі для діяльності всього підприємства.

Також виникає необхідність у створенні консультативних або аналітичних груп, до складу яких відносяться дослідники, менеджери та представники функціональних підрозділів, які несуть відповідальність за прогнозування розвитку технологій та попиту на новації, визначення перспективних ідей, вибір тематики досліджень, координацію діяльності конструкторів, технологів тощо.

Надзвичайно важливу роль відіграє третій етап, суть якого заключається в розподілі та закріпленні прав на інтелектуальну власність. Виконання цього етапу є досить необхідним, адже інновація, яка не захищена належним юридичним чином, фактично не має власника і може бути вільно скопійована та продана іншими особами.

Четвертим етапом комерціалізації є запровадження інновації у виробництво з подальшим її доопрацюванням і техніко-правовим супроводом. Саме завдяки четвертому етапу, досягається кінцева мета даного процесу: інновація реалізується в кінцевому ринковому продукті та

приносить довгоочікуваний прибуток у зворотному напрямі від виробника до правовласника.

Виконанням останніх двох етапів займаються підрозділи трансферу та координації. Рівень участі різних підрозділів у розробці інновації безпосередньо залежить від сфери діяльності організації та характеру продукції, яку випускають. На підприємствах, які виробляють споживчі товари вирішальна роль щодо визначення асортименту товару належить фахівцям із маркетингу. Проте в установах, які займаються випуском продукції виробничої сфери, визначальна роль надається конструкторському і технологічному підрозділу [87, с. 135].

Успішна інноваційна діяльність в сучасній економіці являє собою складний процес, що включає співпрацю і зворотний зв'язок між науковими дослідженнями, промислових досліджень і розробок, а також маркетингу і відносин з клієнтами. В ідеалі, державні науково-дослідні організації та фірми повинні налагоджувати довгострокові відносини, де обидві сторони отримують вигоди, що не залежать від успіху будь-якого окремого дослідження і розробки проекту. Такі переваги включають в себе фірми з використанням державних науково-дослідних організацій в якості основи для пошуку талановитих співробітників і дослідників, що використовують співпрацю з промисловістю в якості джерела нових ідей для наукових досліджень. Уряди можуть розширити можливості і підтримати державні науково-дослідні організації в партнерстві з промисловими підприємствами, надаючи їм достатню автономію і необхідні ресурси, щоб мати можливість наймати досвідчених фахівців з передачі технологій на конкурсній основі, шляхом заохочення об'єднання технологічних ресурсів передачі через університети, а також шляхом сприяння академічної кар'єрної оцінки згідно певних критерій, які беруть до уваги успішні технології або передачу знань діяльності, тобто патентування та співробітництво з промисловістю.

У той час як глибоке розуміння потреб в області передачі технології є обов'язковою умовою для всіх науково-дослідних інститутів, це не може

спричинити за собою повноцінної передачі технології офіс в кожному дослідній установі. Установи добре обслуговується критично оцінюючи їх потреби і досліджувати цілий ряд моделей, для того, щоб визначити структуру, найбільш підходящий для них.

Тільки частина знань, що генеруються в більшості державних науково-дослідних організацій, патентоспроможні і, отже, можуть використовуватися на основі ліцензування. У своїй діяльності з передачі знань, державні науково-дослідні організації повинні уникати надмірно вузьку спрямованість на захист і управління інтелектуальною власністю. Більш широкий підхід, в тому числі, неявних знань, навичок і ноу-хау в додаток патентоздатним технологіям є часто найбільш прийнятним. Ця точка має особливе значення в багатьох країнах з перехідною економікою, де науково-дослідні організації мають зосереджувати увагу головним чином на генеруванні технологій на шкоду поглинання знань, адаптації та поширення можливостей.

Вирішальне значення для формування систем щодо управління інтелектуальної власності установи відіграє узгодженість з корпоративною інноваційною системою. Система управління інтелектуальної власності може перетворитись на перший крок до створення інноваційної системи і саме тому найголовнішим при розробці ідеології та механізмів керування інтелектуальної власності є їхня орієнтація на комерціалізацію нових знань, інноваційний розвиток підприємства та підвищення ефективності інноваційних процесів.

Висновки до розділу 2

В умовах сьогодення, всім відомо, що для інтелектуальної власності характерними є наступні специфічні ознаки, які відповідним чином впливають на характер комерціалізації: нематеріальність об'єктів інтелектуальної власності, відсутність у них фізичного зносу та можливість

одночасного використання одного об'єкту багатьма суб'єктами (множинність (потенційна або фактична) власників майнових прав на інтелектуальної власності).

Комерціалізації інтелектуальної власності вважається багатоетапною системою, яка вимагає детального дослідження та використання сукупності знань з різних галузей права, економіки, фінансів, бухгалтерського обліку, менеджменту тощо. В сучасній економіці існують різні форми комерціалізації, які обираються відповідно до конкретного інноваційного об'єкту, фінансових та матеріальних можливостей власника тощо.

Резюмуючи вищевикладену інформацію необхідно зазначити наступне, що існують три основні способи комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності: використання об'єктів інтелектуальної власності у власному виробництві, передача прав на об'єкти інтелектуальної власності (продаж та передача прав на використання об'єктів інтелектуальної власності) та внесення прав на об'єкти інтелектуальної власності до статутного капіталу.

Варто також наголосити основними суб'єктами ринкових відносин при комерціалізації інтелектуальної власності у процесі інноваційної діяльності є:

- органи державного управління і контролю;
- підприємство, що забезпечує створення і використання інновацій;
- автори (творці) нових технологій;
- інвестори;
- виробники-«конкуренти», що випускають конкурентну продукцію (послуги);
- виробники-«пірати», які здійснюють несанкціоноване використання об'єктів інтелектуальної власності і випускають підроблену продукцію.

В умовах турбулентності розвитку економіки інтелектуальна власність набуває все більш важливого значення тому, що вона значним чином збільшує обсяги продажів і дає неабияку можливість підприємству

найближчим часом одержати досить високі прибутки, шляхом відповідного впливу на підвищення якості продуктів і задоволення споживчих властивостей.

Саме тому сучасний бізнес потребує негайного детального аналізу та вдосконалення системи управління підприємством та ретельного дослідження підходів до інтелектуалізації. На жаль, вітчизняні процеси стратегічного управління в більшості підприємств відстають в розвитку та не володіють чіткою визначеністю в порівнянні з міжнародними. Внаслідок цього в сучасному світі ефективність управлінської діяльності підприємства є недостатньо високою.

На основі цього, необхідно зробити висновок, що значення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, як особливо цінних виробничих активів сучасних вітчизняних та міжнародних підприємств, з кожним днем постійно зростає.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ЯК ВЕКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПЕРСПЕКТИВ

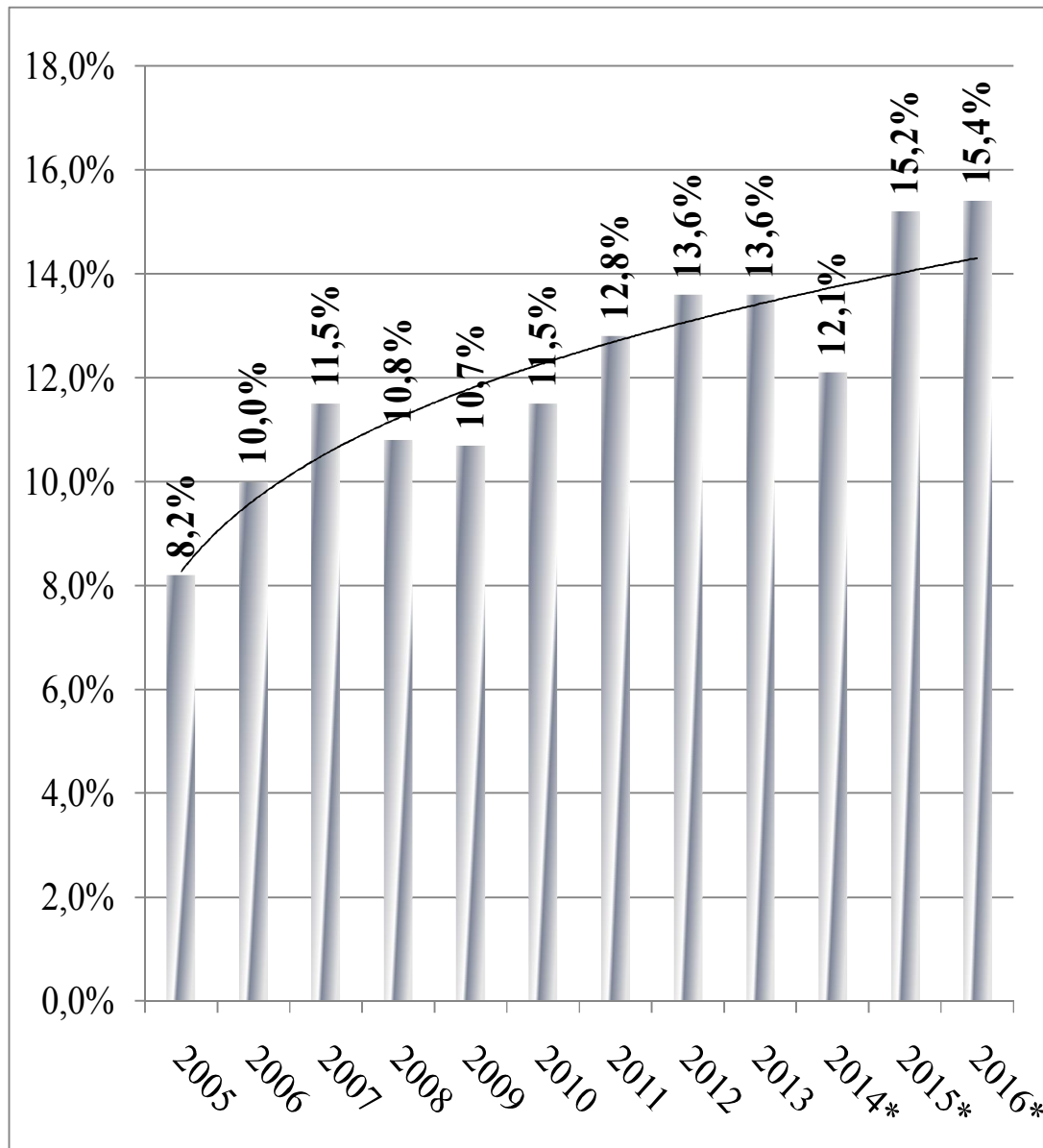
3.1. Основні проблемні аспекти комерціалізації інтелектуальної власності в Україні

Економічне зростання та соціальний розвиток країн відбувається передусім завдяки науково-технічному прогресу, розвитку інноваційної діяльності та інтелектуалізації складових виробництва в усіх сферах економіки. У сучасних умовах в Україні набуває актуальності проблема створення національної інноваційної політики як нової ефективної системи управління науково-технічної галузі держави.

Побудова нової досконалої національної інноваційної системи сприятиме швидкому розвитку інтелектуальної власності, оскільки позитивно впливатиме на зростання конкурентоспроможності продукції українських організацій, створить умови для вдосконалення взаємозв'язку між освітою, наукою і виробництвом, а також стане причиною зростання інноваційного процесу. Вдосконалення національних інформаційних систем здійснюється завдяки підтримці держави, якщо значна увага надається розвитку конкурентного підприємницького середовища та створенню ефективних інституційних основ її функціонування та розвитку. Це вказує на тісний взаємозв'язок між макро- та мікрорівнями, що є ключовим чинником безперервного розвитку інноваційної діяльності та здійснює опосередкування структурних елементів інноваційної системи [91, с. 293].

Розбіжність у рівнях розвитку регіонів на території країни зумовлює застосування індивідуального підходу, досвід більшості іноземних країн вказує на позитивні результати від створення регіональних інноваційних систем. Перехід до мезорівня полягає в представленні національної

інноваційної системи за допомогою взаємодіючих у рамках укрупнених різновидів економічної діяльності підсистем, що дають змогу визначити інноваційні процеси, або процеси формування інноваційних факторів.

*дані наведені без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

Рис. 3.1 Питома вага підприємств, що впроваджували інновації (%) [30, с. 2]

На рис. 3.1 бачимо співвідношення кількості підприємств, що займались інноваційною діяльністю протягом десяти років. Проаналізувавши ці дані стає зрозуміло, що тенденція розвитку інноваційної діяльності зростає, адже порівнявши 2005 р. – 8,2% і 2016 р. – 15,4%, можна зауважити, що показники кількості українських підприємств зросли вдвічі, хоча протягом цього періоду часу були і невеликі спади.

У регіональному розрізі країни 46% усіх інноваційно активних підприємств зосереджено в семи регіонах (Запорізька, Львівська, Харківська, Донецька, Дніпропетровська, Миколаївська області та м. Київ).

Ще необхідно зауважити, що спеціальне законодавство у сфері інтелектуальної власності почало формуватись тільки після проголошення незалежності України.

Першим кроком до формування законодавства України у сфері інтелектуальної власності став Закон України “Про власність” від 7 лютого 1991 року. Саме в цьому Законі вперше було визнано об’єктами інтелектуальної власності результати інтелектуальної власності.

Україна відносилась до складу тридцяти країн інтелектуальної еліти світу та успадкувала від СРСР великий науково-технічний потенціал. Згідно досліджень ООН, на початку XXI ст., Україна займала одне з перших місць у світі за кількістю наукових співробітників та 75-те місце серед 175 країн за індексом розвитку людського потенціалу. При цьому рівень освіти українців перевищував середній індекс країн Східної Європи та СНД [89, с. 3].

В сучасних умовах розвитку суспільства Україна залишається серед світових лідерів за такими напрямками фундаментальних наук, як фізика, математика, інформатика, хімія, фізіологія, медицина, має напрацювання та прикладні розробки у сфері лазерної, аерокосмічної техніки, засобів зв’язку і програмних продуктів.

Водночас, існує великий недолік, який полягає в тому, що вітчизняна інноваційна система поки ще не відповідає вимогам сьогодення. Адже для сучасної інноваційної системи України властивими є такі показники, як

реформованість, інституційна неповнота, неузгодженість та незбалансованість технологічних, економічних та соціально-ціннісних аспектів і механізмів інноваційної діяльності [29, с. 39].

Головними перешкодами, які стають на шляху до створення національної інноваційної системи вважаються:

- постійне скорочення та нестача реальних обсягів фінансування об'єктів інтелектуальної власності;
- недосконалість нормативно-правової бази регулювання інноваційної діяльності, декларативність інноваційного законодавства, його неузгодженість з інвестиційною, фіскальною та соціальною політикою;
- стратегічно програшна структура зовнішньої торгівлі;
- велика зовнішньоекономічна залежність країни;
- неготовність країни брати участь у глобальних процесах інформатизації;
- низький рівень правової культури суспільства та нестача кваліфікованих фахівців [11, с. 608].

Таким чином, необхідно наголосити, що недоліки українських регіональних програм інноваційного розвитку в основному полягають в нестачі фінансування, занадто широкому визначенні цілей, відсутності ефективних систем моніторингу. Адже в Україні місцеві органи влади не мають реальних механізмів для реалізації інноваційних програм, а мають лише формальне право для їх розробки. На противагу в країнах Євросоюзу більшість регіональних програм засновані на інноваційних проектах.

У Додатку Б наведено порівняльний аналіз показників винахідницької активності, тобто кількість заявок на винаходи та корисні моделі, наукових організацій України. Зокрема, треба наголосити, що в I півріччі 2016 року дана кількість зросла, наприклад, серед наукових установ Національної академії наук України Інститут геотехнічної механіки імені М.С. Полякова –

19 заявок (7,5% від заявників НАН України), Інститут хімії високомолекулярних сполук – 17 заявок (6,7%), Інститут технічної механіки – 10 заявок (3,9%).

У світовій практиці необхідність формування державної інноваційної стратегії обумовлює виникнення спеціальних інституцій, відбувається виокремлення суб'єктів господарювання і виникає необхідність взаємодії всіх секторів економіки для забезпечення інноваційного процесу. Формується інноваційна система, першими у ці процеси залучаються країни з високим рівнем розвитку, поступово до цих процесів долучаються й країни, які розвиваються [25, с. 322].

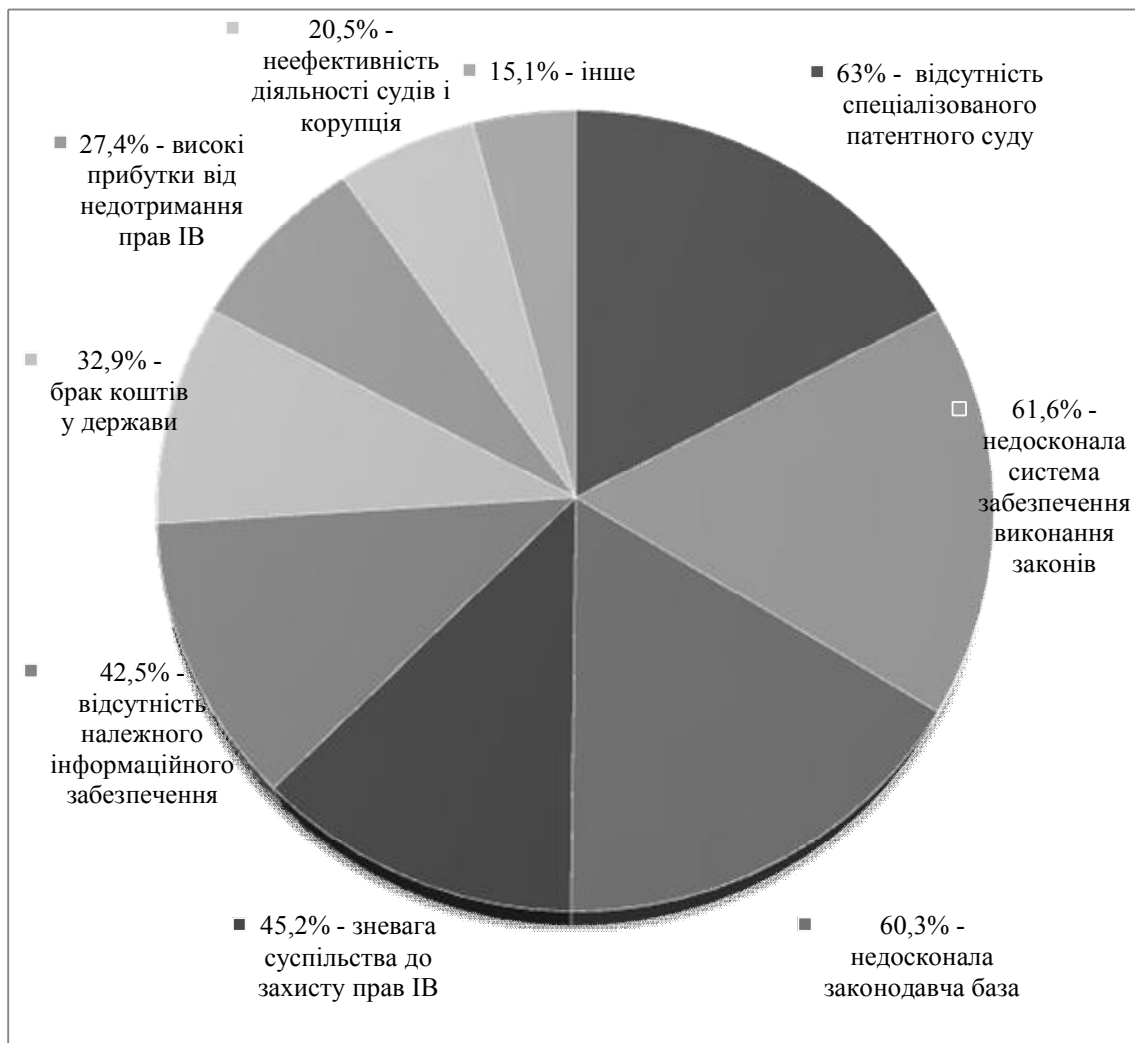

Рис. 3.2 Головні недоліки формування інституту інтелектуальної власності [64, с. 184]

Процес формування інституту інтелектуальної власності пов'язаний з низкою проблем (відсоток експертів, які відзначають пріоритет проблеми), які зображено на рис. 3.2.

На думку експертів, створенню в Україні ефективної системи охорони інтелектуальної власності перешкоджають передусім недоліки правової системи країни. В тому числі, серед експертів спостерігається певна недооцінка соціально-економічних механізмів охорони інтелектуальної власності [2, с. 3].

Найголовнішими шляхами розв'язання зазначених проблем вважають :

- подальша трансформація законодавства у сфері інтелектуальної власності з урахуванням кращого світового досвіду;
- удосконалення національної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності з урахуванням міжнародно-визнаних норм;
- створення необхідних передумов для функціонування цивілізованого ринку для об'єктів права інтелектуальної власності та впровадження ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності;
- здійснення стимулювання до постійного створення та введення до господарського обігу нових об'єктів права інтелектуальної власності, комерціалізація запатентованих науково-технічних досягнень, державна підтримка винахідництва;
- інформаційне забезпечення діяльності у галузі інтелектуальної власності, розвиток патентно-інформаційної бази, розвиток національної системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері інтелектуальної власності;
- активізація процесів створення недержавних організацій з питань охорони прав інтелектуальної власності, формування у населення правової культури, поваги до прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Комерціалізація інтелектуальної власності, що стосується українських новітніх технологій має ряд своїх переваг таких як:

- Низька активність в сфері комерціалізації українських технологій свідчить про досить значний невикористаний потенціал. Україна традиційно вважається країною з високим рівнем розвитку науки й утворення, оскільки в багатьох галузях знань зберігається світовий пріоритет українських наукових шкіл.
- Протягом останнього десятиліття в Україні відбувається дуже цікавий процес переходу ряду технологічних розробок з військової області в цивільну – конверсія. Результатом цієї конверсії стала доступність для комерціалізації безлічі унікальних винаходів і технологій.
- Досить низька ціна на інтелектуальну власність в Україні [29, с. 37].

Досконала інноваційна система полягає в загальних зусиллях держави, підприємницького та наукового середовища. При здійсненні інноваційної діяльності важливу роль відіграє держава, яка визначає законодавчі правила гри та формування інноваційного клімату в країні, забезпечує дотримання встановлених норм і правил інноваційної діяльності.

Для реалізації своєї місії національна інноваційна система повинна відповідати наступним вимогам: забезпечення економічного росту, підвищення ефективності використання інтелектуального потенціалу, забезпечення достатньої стабільності економіки, забезпечення розвитку регіонів, зниження соціально-економічної диференціації. Пріоритетом у сучасному середовищі виступає створення повноцінної інноваційної системи зі зворотніми зв'язками, в якій взаємодіють підприємницьке середовище та сектор, що продукує знання.

Таким чином, необхідно наголосити, що в Україні вже створено безліч законодавчих актів, які регулюють правовідносини у сфері інтелектуальної власності. Але, основний недолік полягає в тому, що законодавство цієї галузі потребує великих доопрацювань, вдосконалення та гармонізації з

міжнародними законодавчими актами. Оскільки процес комерціалізації науки в Україні володіє гарними перспективами. Завдяки грамотному виборі та формуванню мети, цілей, переваг технологій, виборі стратегії та підбору персоналу можна досягти великого успіху в роботі будь-якої компанії.

3.2. Напрями державної підтримки комерціалізації інтелектуальної власності країни

Сьогодні об'єкти права інтелектуальної власності, тобто винаходи, корисні моделі, торгівельні марки, промислові зразки, географічні зазначення, комп'ютерні програми, фонограми і відеограми та інші мають велику значимість у підвищенні конкурентоспроможності товарів і послуг. Вони не тільки надають підприємству надлишковий дохід, а й здатні виступати самостійним товаром.

У зв'язку з інтеграцією України у світовий економічний простір головним стає детальне вивчення досвіду розвинених країн у сфері державного захисту комерціалізації інтелектуальної власності, у сфері організації заходів щодо чіткого визначення та охорони інтелектуального права власності. Це має дуже велику роль зважаючи на прискорення процесів використання патентованих технологій, інвестицій у інноваційні проекти та інші.

Для початку необхідно наголосити, що інтелектуальна власність – це результат творчої діяльності особи: винаходи у всіх сферах людської діяльності, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів та послуг, знаки обслуговування, фірмові знаки, комерційні позначення, інформаційна продукція – все те, яку можливо застосовувати будь-яким способом у господарській діяльності. Інтелектуальна власність має ряд специфічних рис: нематеріальність (відсутність матеріально-речовинного змісту) об'єктів інтелектуальної власності; відсутність фізичного зносу; можливість

одночасного використання одного об'єкта багатьма суб'єктами (потенційна або фактична множинність власників майнових прав на інтелектуальну власність). Комерціалізацію інтелектуальної власності слід розуміти як реалізацію результатів науково-технічної діяльності, закріплених у вигляді об'єктів інтелектуальної власності, з метою одержання прибутків [26, с. 39].

Головними формами комерціалізації результатів інтелектуальної власності є: написання ліцензійних та патентних договорів; франчайзинг; лізинг; інжиніринг; промислова кооперація і передача технологій в рамках спільних підприємств; технічна допомога. Ще із метою одержання доходу здатні передаватися ноу-хау (незапатентовані результати науково-технічної діяльності, що контролюються режимом комерційної таємниці). Крім того, реклама і просування такого специфічного товару, як інтелектуальної власності володіє своїми особливостями (споживачі товару – не фізичні особи, люди, а інституційні освітні, промислові підприємства, наукові організації тощо) і здійснюють позитивний вплив на успішність здійснення комерціалізації.

Під механізмом комерціалізації результатів інноваційної діяльності розуміють упорядковану сукупність нормативно-законодавчих актів, факторів, принципів і методів формування й функціонування системи управління процесом комерціалізації, спрямованої на одержання прибутків від ринкової реалізації майнових прав інтелектуальної власності з врахуванням інтересів широкого кола зацікавлених сторін [26, с. 51].

Для успішного перетворення результатів науково-технічної діяльності на інноваційний продукт необхідним є державне регулювання цього процесу, оскільки ринкова економіка не завжди здатна це здійснити з огляду на високу вартість, довгий термін окупності інноваційних проектів. Під державним регулюванням комерціалізації інтелектуальної власності розуміється комплекс дій та заходів, що впроваджуються державою через відповідні органи та нормативне регулювання і державні цільові програми, з метою

визначення основних економічних процесів для одержання доходів від приватних і державних об'єктів інтелектуальної власності.

Правильне регулювання фактично передбачає сприяння створенню прав на нематеріальні активи, які відповідатимуть інтересам всіх зацікавлених груп економічних суб'єктів. Такі дії та заходи формують державну мотивуючу регуляторну політику організаційно-економічних відносин із приводу інтелектуальної власності [74, с. 18].

Основна нормативна мета державного захисту інтелектуальної власності в Україні повинна заключатись у збереженні й розширенні збуту наукомісткої продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках на засадах підвищення конкурентоспроможності товарів кінцевого використання та виробництв при максимально можливому поєднанні загальнодержавних інтересів та окремих підприємств. Національна програма розвитку інтелектуальної власності має закласти основи функціонування ринкових відносин у галузі регулювання інновацій відповідно до потреб сучасного ринку та пов'язати процеси маркетингу, фінансування, розробки, комерційного застосування інтелектуальної власності [74, с. 15].

Більше уваги необхідно акцентувати на детальному дослідженню зарубіжного досвіду державного контролю комерціалізації інтелектуальної власності, створеної за рахунок бюджетних коштів. Одним із найбільш важливих інновацій в останні роки стало введення IP Box режимів у деяких європейських країнах, які передбачають істотно зменшену ставку податку на дохід, одержаний від різних форм інтелектуальної власності (патенти, програмне забезпечення, моделі, ноу-хау, бізнес таємниці, виробничі секрети та інші). В рамках даного режиму ставка податку на дохід від інтелектуальної власності коливається від 0 % на Мальті, 2 % на Кіпрі і 2,5 % в Ліхтенштейні, до 15 % в Іспанії і 15,5 % у Франції. В кожній країні цей режим має свої властивості залежно від особливостей національної економіки [75, с. 3].

Надання таких пільг для підприємств, які володіють інтелектуальною власністю, дозволяє максимізувати вигоди від їх використання, стимулює науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи на підприємствах, сприяє інвестуванню в дослідження і розробки, а також створенню нових робочих місць у даній сфері. На жаль, наша держава відстає у розвитку інноваційної сфери економіки від багатьох світових країн. Більшість компаній, які б могли бути відкриті в Україні, заснуються за кордоном в юрисдикціях із сприятливою законодавчою базою і умовами оподаткування. Проте варто зазначити, що уряд останнім часом робить акцент на розвитку ІТ-галузі. У 2013 році в Україні був прийнятий Закон про державну підтримку розвитку ІТ-індустрії та про особливості оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції.

Для стимуляції ринку високих технологій і більш ефективного залучення коштів уряд спростив оподаткування комп'ютерної галузі. Зокрема, податок на прибуток був знижений до 16 %, податок на доходи фізичних осіб – до 10 %, а податок на додану вартість і зовсім скасований [69, с. 411].

Дана реформа оподаткування дозволила українським ІТ-компаніям виконувати масштабні міжнародні проекти “під ключ”, а не працювати на підряді у світових грандів програмного забезпечення, а також сприяла створенню 20 тис. робочих місць та стрімкому зростанню обсягу експорту програмної продукції та послуг [77, с. 4]. Але впровадження тільки цієї реформи недостатньо для бажаного розвитку інноваційної сфери. Загальним для більшості розвинених країн є зростання ролі нижчестоящих ланок системи – університетів і наукових організацій – у володінні правами на результати науково-технологічної діяльності.

Основна тенденція полягає в тому, що для прискорення процесів залучення інтелектуальної власності у господарський оборот, держава активно фінансує науково-технічну діяльність університетів, державних науково-дослідних інститутів, приватних фірм. Український уряд також

намагається дотримуватися даної тенденції. Так Міністерство освіти і науки, Міністерство молоді та спорту визначили базові вищі навчальні заклади, в яких значно збільшилося фінансування технічних спеціальностей [71, с. 213]. Проте в Україні все ж існує ряд проблем, що необхідно вирішувати, які пов'язані з: неефективною охороною та захистом прав інтелектуальної власності, а також відсутністю дієвих механізмів проти піратства; недостатністю економіко-правових заохочень розвитку сфери інформаційних технологій. відсутністю регулювання відносин, що складаються між суб'єктами інноваційної діяльності під час створення об'єктів інтелектуальної власності.

Таким чином, для вирішення цих проблем необхідно визначитися із напрямками вдосконалення політики у сфері регулювання процесів комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

До них, у першу чергу, необхідно віднести:

- вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері використання інтелектуальної власності, враховуючи світову практику стимулювання інноваційного розвитку та інформатизації економіки;
- створення досконалого механізму захисту прав інтелектуальної власності, враховуючи визнані міжнародні норми та принципи;
- забезпечення умов для функціонування цивілізованого ринку об'єктів права інтелектуальної власності, введення ефективного механізму комерціалізації інтелектуальної власності (зокрема франчайзингу, інжинірингу, передачі об'єктів під заставу, опціонних угод, лізингових договорів та ін.);
- державна підтримка інноваційного розвитку підприємств;
- комерціалізація запатентованих науково-технічних досягнень;

- інформаційне забезпечення діяльності у сфері використання та захисту інтелектуальної власності, розвиток патентно-інформаційної бази;
- створення національної системи підготовки та перепідготовки фахівців у сфері розробки та використання об'єктів інтелектуальної власності.

Прийняття та впровадження цих заходів сприятиме розвитку вітчизняної економіки у напрямі становлення технологічно розвинутого інформаційного суспільства. Це дасть можливість активізувати процеси комерціалізації інтелектуальної власності, вдосконалювати цивілізований ринок об'єктів права інтелектуальної власності в Україні та забезпечити конкурентоздатність вітчизняних інноваційних товарів та послуг на міжнародних ринках. Крім того, це сприятиме виникненню нових робочих місць і товарів з більшою доданою вартістю, більш ефективно використовувати вітчизняний та зарубіжний капітал цієї сфери, а також значно вплине на сповільнення відтоку вітчизняних висококваліфікованих фахівців за кордон.

3.3. Адаптація міжнародного досвіду комерціалізації інтелектуальної власності

Освоєння нововведень є багатоплановим, досить дорогим і ризикованим процесом, оскільки об'єктом нововведень виступає інтелектуальний продукт.

У загальному вигляді, пропонуємо розуміти комерціалізацію інтелектуальної власності як реалізацію результатів науково-технічної діяльності, закріплених у вигляді об'єктів інтелектуальної власності, з метою отримання прибутку.

Виділяють три головні схеми комерціалізації результатів інтелектуальної власності:

- передача прав на об'єкт інтелектуальної власності;
- створення спільного виробництва;
- вихід на ринок через впровадження результатів інтелектуальної власності у виробництво (створення малого інноваційного підприємства “під проект”).

Головними формами комерціалізації результатів інтелектуальної власності, які детальніше розглядалися вище вважаються: укладання ліцензійного договору; франчайзингу; лізингу; інжинірингу; промислової кооперації і передачі технологій в рамках спільних підприємств; технічної допомоги. Варто зазначити, що отримання прибутків можуть передаватися ноу-хау (незапатентовані результати науково-технічної діяльності, яка охороняється режимом комерційної таємниці), крім цього, реклама і збут такої специфічної продукції як інтелектуальної власності мають свої особливості (споживачі товару – не фізичні особи, люди, а інституційні освітні, промислові підприємства, наукові організації тощо) і надають безпосередній вплив на успішність процесу комерціалізації [43, с. 112].

Т. Голубева запропонувала, щоб під механізмом комерціалізації результатів інноваційної діяльності розуміти упорядковану сукупність нормативно-законодавчих актів, факторів, принципів і способів формування й функціонування системи керування процесом комерціалізації, спрямованої на одержання доходу від ринкової реалізації майнових прав інтелектуальної власності з врахуванням інтересів зацікавлених сторін [26, с. 32].

Для успішного перетворення результатів науково-технічної праці на інноваційний продукт необхідним є державне регулювання цього процесу, бо ринкова економіка не завжди в змозі це здійснити, з огляду на високу ціну, довготривалий термін окупності інноваційних проектів. Державне регулювання комерціалізації інтелектуальної власності – здійснення комплексу дій та заходів, що виконуються країною через відповідні органи та

нормативне регулювання і державні цільові програми, з метою визначення головних економічних процесів для одержання прибутків від приватних і державних об'єктів інтелектуальної власності. Таким чином, цей контроль фактично включає стимулювання створення прав на нематеріальні активи, які відповідатимуть інтересам всіх зацікавлених груп економічних суб'єктів. Такі дії та заходи сформовують державну стимулюючу регуляторну політику організаційно-економічних відносин в галузі інтелектуальної власності.

І. Невінчаний зазначив методи прямого та непрямого впливу, завдяки яким держава приймає участь у регулюванні комерціалізації інтелектуальної власності. Пряма дія припускає використання адміністративних методів, а непряма – економічних.

Найпоширенішими прямими методами державного контролю по відношенню до інтелектуальної власності вважається державне, економічне прогнозування та бюджетно-податкове регулювання. Непрямі методи з державного контролю, в тому ж числі й інтелектуальної власності, традиційно: не базуються на створенні різних додаткових матеріальних стимулів для їх реалізації; полягають у застосуванні сили та авторитету державної влади; потребують дотримання заходів заборони, дозволу і примусу; включають організацію управління установами, державного сектору економіки, державної власності.

Також І. Невінчаний наголосив, що основною нормативною метою державної охорони інтелектуальної власності України вважається якісне збереження й розширення збуту наукомістких товарів на внутрішньому і зовнішньому ринках на засадах зростання конкурентоздатності товарів кінцевого використання та виробництв, у випадку максимально можливого поєднання загальних державних інтересів та окремих установ.

Вітчизняна програма розвитку інтелектуальної власності повинна базуватись на основах функціонування ринкових відносин у галузі регулювання інновацій з врахуванням потреб сучасного ринку та пов'язати

процеси маркетингу, фінансування, розробки, комерційного використання інтелектуальної власності [74, с. 16].

Для України нині найважливішим недоліком комерціалізації винаходів, які є потенційно конкурентоздатними самі по собі, є нестача фінансів: як державних, так і приватних.

У Додатку В наведено дані щодо надходження заявок на винаходи та корисні моделі від національних заявників (за регіонами та категоріями об'єктів) у I півріччі 2012-2016 років. Унікальні результати національних розробок та досліджень переходять за кордон тому, що політика нашої країни щодо підтримки винахідників і впровадження їх досягнень у життя зараз дуже далека від бажаного.

Найгостріші проблеми комерціалізації інтелектуальної власності, які досить здійснюють негативний вплив і гальмують процеси виникнення та реалізації науково-технічного продукту, є такі:

- нормативно-законодавча база – суперечності та колізії у трьох нормативних галузях: права, оподаткування та бухгалтерського обліку;
- недолік оцінки об'єктів інтелектуальної власності – відсутність Національного стандарту “Оцінка об'єктів у нематеріальній формі. Оцінка об'єктів права інтелектуальної власності та інших майнових прав”;
- кадрова проблема – відсутність висококваліфікованих спеціалістів в галузі інтелектуальної власності.

На мою думку, слід акцентувати увагу на вивченні міжнародного досвіду державного контролю та управління комерціалізацією інтелектуальної власності, яка створена за рахунок бюджетного фінансування. Його аналіз показує, що, незважаючи на відмінність застосовуваних схем, ряд країн мають ідентичні риси. Для детального аналізу у Додатку А наведено кількісну характеристику найбільш активних іноземних заявників в I півріччі 2012-2016 років (заявки на винаходи в

розподілі за країнами світу). Зокрема, можна дійти висновку, що в I півріччі 2016 року відбулось значне зменшення кількості заявників.

У Великобританії, Франції та Японії традиційно сильні державні структури для комерціалізації результатів, отримані за рахунок бюджетного фінансування [83, с. 201].

В США на відповідних умовах можна передати права на інтелектуальну власність, яка створюється завдяки бюджетному фінансуванню, організаціям-розробникам, і там найбільш поширеною є модель, при якій саме фірми-підрядники володіють найбільшим потенціалом управління комерціалізацією [52, с. 234].

На ранніх етапах формування системи комерціалізації, коли науково-дослідні інститути та університети не мали належної компетентності у сфері управління інтелектуальною власністю, великою була роль спеціалізованих державних структур в цій області (Британська технологічна група у Великобританії).

Важливою тенденцією в розвитку стало ще й формування самоврядних (корпоративних) структур, які відігравали ролі виразників інтересів наукових організацій і партнерів державних органів.

Таким чином, загальним для більшості розвинених країн є зростання ролі нижчестоящих ланок системи – університетів і наукових організацій – у розпорядженні правами на результати науково-технологічної праці. Ключова тенденція ґрунтується на тому, що для прискорення процесу залучення інтелектуальної власності у господарський обіг країна погодилась на значні поступки прав на результати науково-технічної діяльності, яка фінансується з державного бюджету, на користь виконавців робіт.

Наступна тенденція, в основному, ґрунтується на активному поширенні державно-приватного партнерства на доконкурентній стадії. Такі партнерства використовують права інтелектуальної власності як механізм для мотивування підприємств до співпраці з державними дослідницькими структурами. У цілому, можна стверджувати наступне, що зарубіжними

країнами на сьогодні накопичено дуже великий досвід в області побудови процесу комерціалізації інтелектуальної власності, а саме ними сформовано найголовніші заходи, а також визначено основний інструментарій для реалізації даних заходів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Зарубіжний досвід державного регулювання комерціалізації ІВ [59, с. 98]

Складова	Заходи	Інструменти	Реалізується в країнах
Організаційне забезпечення	Державне стимулювання діяльності НДІ, вчених	Розвиток системи кластерних наукових об'єднань, системи технопарків	ЄС
	Інтеграція державної науково-технічної політики з державною промисловою політикою	Створення і розвиток нових холдингових компаній	Німеччина
		Державна підтримка обміну персоналом, розвиток державно-приватного партнерства	Австралія, Німеччина
Фінансове забезпечення	Удосконалення державної фінансової підтримки НДДКР	Державне кредитування, державні гарантії на отримання банківських кредитів, податкові пільги, прискорена амортизація, експортно-імпортні квоти на підтримку національного наукомісткого продукту та ін.	США, Італія, Бельгія, Англія, Швеція, Канада
	Державне стимулювання приватних інвестицій	Створення патентних та венчурних компаній	Швеція, США
	Державна підтримка національних виробників інновацій	Державна підтримка програми розвитку національних брендів, малого та середнього бізнесу	США, ЄС
	Державний відбір високорентабельних інновацій для комерціалізації	Відбір та розробка механізму інноваційного посередництва між розробниками інновацій та бізнес	США, ЄС
Нормативно-правове забезпечення	Стимулювання вчених у трансфері інновацій	Законодавче закріплення права володіння акціями в утворюваних компаніях за умови збереження статусу вченого в державному НДІ не менше 6 років	Німеччина, Італія, Франція
		Законодавче закріплення права вчених державних НДІ займатися підприємництвом	Франція
		Звільнення від оподаткування надходжень роялті	Ірландія

Досвід країн Заходу показує, що, одержавши права, керівники університетів та інших науково-технічних організацій домоглися значних успіхів у сфері комерціалізації. При цьому у випадку державно-приватної кооперації партнер з приватного сектора долучається до праці на якомога ранній стадії, що сприяє прискоренню процесу освоєння нових технологій.

Завдяки цьому механізму виконується не лише швидка передача технологій, але й виникають досить стійкі партнерства з приватним сектором. Особливістю охорони та управління правами інтелектуальної власності є додержання збалансованості інтересів при розподілі доходів між сторонами: якщо одна сторона (держава або виконавець) одержує права на комерційне використання результатів державних ІР, то друга сторона (виконавець або держава) – право на прибуток [93, с. 101].

В Австрії, Данії, Німеччині, Норвегії нещодавно ввели в дію закони, в яких зазначено, що права на інтелектуальну власність, яка створена за рахунок бюджетного фінансування, належать університетам. В Японії і Кореї порівняно недавнє законодавство також посилює важливість університетів, надає їм змогу більше контролювати ті розробки, які були зроблені їх співробітниками. У країнах, де історично всі права на інтелектуальну власність належали університетським професорам, також існує тенденція до передачі прав на користь організацій, де вони працюють [103, с. 231].

Головною причиною цих перерахованих змін вважається те, що власність, власниками якої є університети та науково-дослідні інститути, на відміну від інтелектуальної власності, якою володіють окремі дослідники або держава в цілому, забезпечує більшу прозорість для установ, які зацікавлені в комерціалізації результатів інтелектуальної власності, знижує трансакційні витрати для партнерів і передбачає більш формалізовану та ефективну передачу знань і технологій [29, с. 38]. Згідно теоретичних міркувань, можна сказати, передача прав на інтелектуальну власність її винахідникам має стати методом сприяння інтенсифікації розкриття винаходів і їх комерціалізації.

Проте на практиці патентний захист коштує дуже дорого, особливо у випадку бажання отримати патент за кордоном.

Тенденції в області форм реалізації інтелектуальної власності свідчать про те, що університети та державні науково-дослідні інститути воліють отримувати звичайні, але гарантуючі роялті ліцензії, тоді як приватні фірми і малий бізнес - ексклюзивні ліцензії для компенсації ризиків.

Що стосується способів і пропорцій у розподілі доходів від реалізації інтелектуальної власності, то тут характерні дві закономірності. Деякі країни в особі міністерств науки і агентств, що здійснюють фінансування, встановлюють норми розподілу роялті для державних науково-дослідних інститутів та університетів.

В інших країнах встановлюються “рамкові” правила, а організації самі визначають конкретні пропорції і суми платежів. Країни, в яких у даний час відбувається реформування законодавства у сфері інтелектуальної власності, застосовують другий підхід, розуміючи, що організаціям потрібна певна автономія і гнучкість для того, щоб найбільш ефективно відповідати на запити промисловості і власних дослідників.

У цілому головними принципами стимулювання інтересу приватного сектора до процесу комерціалізації винаходів є ясність (прозорість) прав власності на інтелектуальний продукт, створений за допомогою бюджетного фінансування, а ще перенесення розпорядження об'єктами інтелектуальної власності з державного на локальний (інституційний) рівень управління. Проте, необхідно, зауважити, що в даний час в Україні не діють обидва чинники.

Глибокий аналіз та здійснення характеристики досвіду міжнародного державного регулювання процесу комерціалізації інтелектуальної власності та виявлення негативних рис, проблем цієї сфери в Україні, дають підстави для наведення необхідних методів вдосконалення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Основними є такі як:

- визначення чітких механізмів нормативно-правового регулювання, а точніше – кодифікація законодавства держави (створення та затвердження Кодексу про інтелектуальну власність);
- поєднання науки з виробництвом, що полягає у подальшому запровадженні комплексу заходів (дослідження і аналіз ринку, фінансова підтримка запровадження об'єктів інтелектуальної власності тощо);
- створення інфраструктури впровадження результатів науково-технічної діяльності у виробництво;
- розробка замкнених циклів (ідея-виробництво-споживання);
- запровадження спеціальних комплексних структур, головними функціями яких були б: здійснення експертної оцінки їх комерційного потенціалу, аналіз кон'юнктури ринку, фінансова підтримка новітніх розробок, регулювання виготовлення конкурентоздатних товарів, реалізація збуту об'єктів інтелектуальної власності на вітчизняних та іноземних ринках, дотримання заборони несанкціонованому використанню і розповсюдженню об'єктів інтелектуальної власності;
- розробка вітчизняної системи підготовки та підвищення кваліфікації фахівців з інтелектуальної власності [34, с. 144].

Досконале виконання та постійне дотримання цих напрямів створить довершений сучасний рівень відносин економічної сфери та надасть можливість сприяти розвитку легітимного ринку інтелектуальної власності за допомогою дотримання чинного законодавства при використанні об'єктів інтелектуальної власності, їх комерціалізації, збільшити правову культуру суспільства в цій галузі та вдосконалювати цивілізований ринок об'єктів права інтелектуальної власності.

Виконання методів побудови комерціалізації інтелектуальної власності в різних державах індивідуальне, що пояснюється насамперед умовами, в

яких формувалася науково-дослідна система кожної з країн. Тому, у якості напрямку подальших досліджень, доцільно більш детально розглянути основні проблеми, з якими стикається.

Україна при побудові системи державного регулювання явища комерціалізації інтелектуальної власності, серед них відсутність системної державної економічної підтримки комерціалізації інтелектуальної власності, недосконалість вітчизняного законодавства, неефективність механізмів керування та охорони інтелектуальної власності та введення її в господарський обіг.

Висновки до розділу 3

В умовах стрімкого розвитку суспільства економічний ріст будь-якої країни є взаємозалежним від швидкого науково-технічного прогресу, розвитку та вдосконалення інноваційної діяльності та інтелектуалізації елементів виробництва в усіх сферах економіки. Нині глобальний розвиток економіки в нашій державі створив актуальну, серйозну та досить гостру проблему, суть якої полягає в створенні національної інноваційної політики як нової ефективної системи управління науково-технічної галузі країни.

Таким чином, треба відмітити, що створення нової довершеної національної інноваційної системи обов'язково здійснить позитивний вплив на пришвидчення розвитку інтелектуальної власності тому, що це безпосередньо сприятиме на збільшення конкурентоспроможності продуктів та послуг вітчизняних організацій, створить належні умови для удосконалення взаємозв'язку між освітою, наукою і виробництвом, а ще стане головною причиною розвитку інноваційної діяльності, в основному, у галузі наукомісткого підприємництва.

Під час здійснення будь-якої інноваційної діяльності велика роль наділяється державі, яка визначає основні законодавчі правила гри та

організацію необхідного інноваційного клімату в країні, забезпечує додержання встановлених норм. На основі цього, необхідно зробити висновок, що нормативна мета державного контролю інтелектуальної власності в Україні має передусім ґрунтуватись на якісному збереженні та розширенні продажу наукомісткої продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках на основі підвищення конкурентоспроможності продукції і виробництв в умовах максимально можливого поєднання загальних інтересів держави та відповідних організацій.

На мою думку, необхідно також акцентувати більше уваги на детальному аналізі міжнародного досвіду у сфері державного захисту комерціалізації інтелектуальної власності, створеної за бюджетні кошти. Адже, відомо, що сьогодні для України найважливішою проблемою комерціалізації винаходів, які є потенційно конкурентоздатними, є постійна нестача фінансування: як державного, так і приватного. Внаслідок цього все частіше унікальні результати вітчизняних розробок та досліджень ідуть за кордон. Через це політика нашої держави з підтримки винахідників і впровадження зараз є недосконалою і потребує доопрацювань.

Детальний аналіз досвіду міжнародного державного захисту при здійсненні комерціалізації інтелектуальної власності та деталізація негативних рис у цій сфері в Україні, дають всі підстави для трактування напрямів вдосконалення політики у сфері комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

На основі вищевикладеної інформації, треба наголосити, що сьогодні головну увагу необхідно приділити вивченню та детальному аналізу міжнародного досвіду державного регулювання комерціалізації інтелектуальної власності, створеної за рахунок бюджетного фінансування. Через це тільки завдяки цьому аналізу, можна з'ясувати основні помилки та удосконалити існуючу систему охорони та підтримки державою комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності в нинішніх умовах економічного розвитку країни.

ВИСНОВКИ

На завершальному етапі написання магістерської роботи слід зазначити, що основна інформація роботи фокусується на суттєвих проблемах користування правами інтелектуальної власності в інноваційному процесі, іншими словами на комерціалізації інтелектуальної власності, а ще на важливих питаннях сучасної економічної політики, яка може сприяти підтримці різних інноваційних зацікавлених сторін в такому процесі. Таким чином, в даній роботі детально обговорюється сутність та роль інтелектуальної власності в передачі технологій з науково-дослідних організацій в бізнес-секторі, в галузі управління інтелектуальною власністю в малих і середніх установах, в тому числі, сучасна важливість комерціалізації інтелектуальної власності, як на вітчизняному, так і на міжнародному рівнях.

Інтелектуальна власність є ключовою проблемою в справі забезпечення розвитку та збільшення конкурентоспроможності підприємств. Поглиблення знань в цій сфері є ключовим фактором економічного процвітання в XXI столітті. Триваюча революція в області інформаційних і комунікаційних технологій суттєво знижує витрати на створення, обробки і передачі знань, як на національному, і на міжнародному рівнях. Темпи інновацій значно прискорюються. Ці дві події, більш тісної міжнародної економічної інтеграції та більш швидких інновацій, створюють нові проблеми для режимів інформаційної системи та економічної політики країни.

У першому розділі висвітлюється теоретичний аспект комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності, який є результатом ґрунтовного аналізу та критичної оцінки наукової літератури, значна увага приділяється характеристиці та детальному аналізу головних підходів до трактування сутності та різновидам інтелектуальної власності, її важливості в розвитку сучасної економіки країни. В той же час, описується сьогоденна значимість інтелектуальної власності як необхідної частини інтелектуального капіталу і як об'єкту комерціалізації.

Сьогодні, відомо, що саме інтелектуальна власність зараз стає основною проблемою в сфері активного розвитку та покращення конкурентоспроможності. В результаті цього, для того, щоб постійно бути конкурентоздатною будь-якій державі необхідно якісно підтримувати і створювати нові організаційні і правові рамки, що надалі позитивно впливатимуть на якісне створення знань та їх комерціалізації.

На мою думку, комерціалізація інтелектуальних технологій – це багатостороннє явище і його не потрібно розкривати однозначно, а саме, з ринкової, виробничої чи прибуткової сторони. Підбиваючи підсумки згідно з даних позицій, слід схарактеризувати комерціалізацію інтелектуальної власності як послідовне приєднання об'єктів інтелектуальної власності в економічну сферу, застосування інтелектуальної власності в господарській галузі діяльності установ, взаємовигідні комерційні дії з трансформування результатів інтелектуальної власності в товар на ринку.

У другому розділі обґрунтовано вибір напряму дослідження, наведено характеристику та поглиблений аналіз головних елементів комерціалізації інтелектуальної власності. Тут проведено виклад загальної методики й основних методів розв'язання проблемних питань організаційного забезпечення комерціалізації інтелектуальної власності на підприємствах, висвітлено взаємовідносини між суб'єктами комерціалізації об'єктів права інтелектуальної власності та здійснено характеристику форм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Аналізуючи вищевикладену інформацію, необхідно звернути увагу на те, що при фактичному процесі здійснення комерціалізації інтелектуальної власності в інноваційних процесах потрібно виокремлювати відповідні групи відносин між окремими суб'єктами взаємовідносин на ринку, розкривати виникаючі при таких відносинах в певних сучасних ринкових умовах організаційно-правові недоліки та знаходити найоптимальніші для кожної групи відносин способи вирішення цих недоліків та подальшого вдосконалення процесу комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності.

Таким чином, на основі інформації, поданої в цьому розділі можна визначити основні напрямки комерціалізації інтелектуальних технологій і об'єктів інтелектуальної власності:

- передавання виключних (продаж) майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності;
- різноманітні методи передачі прав, проте виключно на використання об'єкта інтелектуальної власності: за ліцензійним договором, договором комерційної концесії тощо;
- одержання додаткових високих прибутків та комерційної вигоди, внаслідок використання прав на об'єкти інтелектуальної власності у своїй господарській діяльності;
- внесення майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності (у вартісній оцінці) до статутного капіталу суб'єктів господарювання;
- використання майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності при податковому плануванні.

Не менш важливим вважається те, що головною метою здійснення процесу комерціалізації інтелектуальної власності вважається одержання високих прибутків завдяки використанню майнових прав на об'єкти інтелектуальної власності в господарській діяльності чи завдяки передаванню прав на їх подальше використання іншими відповідними особами.

Таким чином звідси випливає наступне, що надзвичайно значимим та необхідним складовим елементом явища комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності є правова охорона результатів інтелектуальної праці установи-створювача тому, що особа, яка володіє правом на інтелектуальну власність може одержати безліч надзвичайно суттєвих практичних переваг перед своїми ринковими конкурентами.

У третьому розділі викладено результати проведеного мною дослідження з висвітленням їх новизни, подано оцінку вирішення

поставлених задач, достовірності одержаних результатів. Завдяки третьому розділу даної роботи детально охарактеризовано найбільш важливі проблемні аспекти та обґрунтовано основні перспективи майбутнього вдосконалення комерціалізації інтелектуальної власності в теперішніх умовах розвитку економіки та суспільства в цілому. В цьому розділі більша увага надається опису, аналізу та деталізованому порівнянню міжнародного досвіду комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності з вітчизняним на основі статистичної інформації, сформульовано пропозиції, що впливають з результатів проведеного дослідження.

На підставі вищевикладеного можна зауважити, що в умовах сьогодення та відносин в ринковій сфері комерціалізація об'єктів інтелектуальної власності перетворюється на одні із найважливіших важелів та завдань юридичної особи (завдяки, яким здійснюється реалізація майнових товарно-грошових відносин у сфері виникнення, застосування правового регулювання та використання результатів інтелектуальної праці). З цього аналізу випливає наступне, що сьогодні господарський обіг інтелектуальної власності становить собою багатогранну складну економіко-правову систему ринку сьогодення у сфері взаємовідносин між окремими суб'єктами інтелектуальної власності.

Важливо акцентувати увагу на інформації, що механізм комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності шляхом постійного збалансування прав і сприяння до законної зацікавленості суб'єктів правовідносин може повністю забезпечити, розвивати та вдосконалити єдність попиту та пропозиції на кінцеві результати інтелектуальної праці, сприяння розвитку науково-технічних досліджень, їх промислову реалізацію, створення та споживання нової конкурентоздатної продукції та послуг, таким чином активуючи стрімкий розвиток явища науково-технічного прогресу, відновлення та постійне покращення економічного розвитку нашої держави, що для економічних умов сьогодення є вкрай необхідним та важливим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості ВРУ. – 1996. – № 30. – Ст. 141. – Електрон. версія ред. 06.10.2013 р.
2. Господарський кодекс України : від 16.01.2003 р. № 436-IV // Відомості ВРУ. – 2003. – № 18–22. – Ст. 144. – Електрон. версія ред. 01.01.2014 р.
3. Цивільний кодекс України від 28 листопада 2001 р. // Голос України. – 2003. – № 45-46. – 12 березня. – № 47-48. – 13 березня.
4. Закон України “Про пріоритетні напрямки інноваційної діяльності в Україні” від 16 січня 2003 р. № 493-IV // Відомості ВРУ. – 2003. – № 13. – Ст. 93
5. Указ Президента України від 6 січня 2006 року № 606/2006 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України “Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України” // Офіційний вісник України. – 2006. – №5. – Ст. 9.
6. Азгользов Г.Г., Карпова Н.Н. Оценка интеллектуальной собственности предприятий // Вопросы оценки. – 2015. – № 2. – С. 7.
7. Актуальні питання інтелектуальної власності та інноваційного розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 15–16 листопада 2012 р. – Х.: НДІ ПЗІР, 2012. – 372 с.
8. Андрощук Г. О. Світові показники інтелектуальної власності: аналіз тенденцій в Україні / Г. О. Андрощук // Проблеми та перспективи розвитку інноваційної діяльності в Україні VIII Міжнародний бізнес-форум (Київ, 19.03.15); відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ: КНТЕУ, 2015. – С.18-25.
9. Атаманова Ю.Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави / Ю.Є. Атаманова. – Харків Видавництво “ФИНН”, 2008. – 424 с.
10. Атаманова Ю. Є. Теоретичні проблеми становлення інноваційного права України Монографія /Ю. Є. Атаманова. – Х., 2009. – 256 с.

11. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність : [підручник] / В.Д. Базилевич ; 3-тє вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2014. – 671 с.
12. Базилевич В.Д. Інтелектуальна власність: креатини метафізичного пошуку / В.Д. Базилевич, В.В. Ільїн. – К.: Знання, 2008. – 687 с.
13. Быстров В.В. Основы организации и управления инновационными процессами / В.В. Быстров. – Владивосток : ДВГАЭУ, 2011. – 205 с.
14. Бикматова А. В. Управление инновациями в области высоких технологий / А. В. Бикматова: автореф. дис. канд. екон. наук. – Москва: МЭИ (ТУ), 2006. – 19 с.
15. Бубенко П. Т. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / П. Т. Бубенко, В. В. Величко, С. М. Глухарєв // ХНАМГ – Харків: ХНАМГ, 2011. – 215 с.
16. Бутнік-Сіверський О.Б. Інтелектуальний капітал: теоретичний аспект // Інтелектуальний капітал – 2002. – № 1 – С.16-27
17. Василенко В. О., Шматько В.Г. /Інноваційний менеджмент: навч. посібник. Видання 3-є. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 440 с.
18. Валле В. Спадок Джеймса І та королеви Анни: охорона інтелектуальної власності у часі і просторі / В. Валле. – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2010. – 216 с.
19. Васильєв Н.М. Компании спин-офф и их роль в коммерциализации научно-технического трансфера / Н.М. Васильев // Известия Санкт-Петербургского университета экономики. – 2013. – № 3. – С. 71-73.
20. Верещагіна Г. В. Інноваційний менеджмент: конспект лекцій / Верещагіна Г. В. – Харків: Вид. ХНЕУ, 2011. – 228 с.
21. Вівчар О. І. Особливості ідентифікації методів оцінки ринкової вартості бізнесу при діагностиці його економічної безпеки / О. І. Вівчар, В. П. Мартинюк // Вісник Наука молода – Випуск 18 – Тернопіль, ТНЕУ 2012 – С. 118-122
22. Вівчар О. І. Специфіка управління системою фінансово-економічної безпеки бізнесу в умовах турбулентності економічних процесів / О. І. Вівчар // Галицький економічний вісник, 2015. – № 2(49). – С. 106-111.

23. Волков О. І. Економіка та організація інноваційної діяльності установ / О. І. Волков, М.П. Денисенко, А.П. Гречан. – К. ЦУЛ, 2009. – 662 с.
24. Волощук К. Б. Механізм інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств: монографія / К.Б. Волощук. – Кам'янець-Подільський Сисин, 2011. – 319 с.
25. Голиченко О.Г. Основные факторы развития национальной инновационной системы. / О.Г. Голиченко. – М.: Наука, 2011. – 634 с.
26. Голубева Т. С. Механізм комерціалізації результатів інноваційної діяльності / Т. С. Голубева // Економічні науки. Серія “Економіка та менеджмент”: зб. наук. пр.; Луцький нац. техн. ун-т. – Луцьк, 2010. – №7. – Ч. 1. – 132 с.
27. Дахно І. І. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. – 2-ге вид., переробл. і доп. – К: ЦНЛ, 2006. – 321 с.
28. Дегтярьова І.О. Інструменти інноваційного розвитку регіону: вітчизняний та зарубіжний досвід застосування / І.О. Дегтярьова // Державне управління: теорія та практика. – 2010. – № 1. – С. 1–8.
29. Демьохін В.А. Інноваційна політика держави і проблеми інтелектуальної власності / Економіка і прогнозування. – 2005. №2. – с. 37-41.
30. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
31. Дмитришин В. С. Правова природа ліцензій на використання об'єктів права інтелектуальної власності / В. С. Дмитришин // Адвокат. – 2010. – № 6. – С. 18–23.
32. Іванов В. В. Інноваційна діяльність: міжнародний досвід: [монографія] / В.В. Іванов. – М.: Наука, 2012. – 261 с.
33. Іванов В. В. Інноваційна парадигма: [монографія] / В.В. Іванов. – М.: Наука, 2011. – 239 с.
34. Інноваційна політика: європейський досвід та рекомендації для України. Т. 1. – К.: Фенікс, 2011. – 214 с.

35. Інноваційна політика: європейський досвід та рекомендації для України: пропозиції для політичних заходів. Т. 3. – К.: Фенікс, 2011. – 76 с.
36. Інноваційна та науково-технічна сфера: монографія / Б.В. Гриньов, Д.В. Чеберкус, В.С. Шовкалюк, А.В. Ямчук, Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.К. Кваша. – К. НТУУ “КПІ” ВПІ ВПК “Політехніка”, 2012. – 88 с.
37. Інтелектуальна власність. Навчальний посібник / за заг. ред. В. П. Мартинюка. – Тернопіль, 2015. – 290 с.
38. Інтелектуальна власність та її роль у сучасних умовах господарювання / Н.О. Любенюк // Актуал. пробл. економіки. – 2009. - № 8. – С. 33-38.
39. Інтелектуальна власність: у схемах і таблицях: навч. посіб. / М. М. Ксенофонтова, В. П. Самодай, С. Г. Дубовик. – Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2014. – 292 с.
40. Іолкін Я.О. Торговельні марки в Україні та Європейському Союзі: монографія / Я.О. Іолкін. – К. : НДПВ “Лазурит-Поліграф”, 2011. – 141 с.
41. Закон України “Про інноваційну діяльність” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15>
42. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку//За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. – К.: Ін-т екон.прогноз., Фенікс, 2015. – 1008 с.
43. Економіко-правові теоретичні та практичні аспекти переходу економіки України на інноваційну модель розвитку: Монографія / кол. авторів Орлюк О. П., Бутнік Сіверський О.Б., Нежиборець В.І., Ревуцький С.Ф. та інш.; кер. авт. колективу, наук. ред. д.ю.н. Орлюк О. П., д. е. н. Бутнік Сіверський О. Б. – К.: ТОВ “Лазурит-Поліграф”, 2008. – 323 с.
44. Економічна енциклопедія: видання у трьох томах/ уклад. Мочерний С.В. та ін.; відп. ред. Мочерний С. В. – Київ: Видавничий центр “Академія”, 2001. – Т. 1 – 864 с. – ISBN 966-580-077
45. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. – М.: ГУВШЭ, 2009. – С. 27, 81

46. Киселева Я.С. Классификация интеллектуальной собственности / Я.С. Киселева // Вопросы современного права : сб. мат. межд. нач.-практ. конференции. – Новосибирск, 2012. – С. 22–30.
47. Клочун Т. Г. Проблемы коммерциализации интеллектуальной собственности / Т. Г. Клочун // Закон и право. – Москва: ООО “Изд-во “Юнити-Дана”, 2009. - №1. – С. 21-35.
48. Ковтуненко К. В. Особливості ризиків комерціалізації наукових розробок / К. В. Ковтуненко // Інноваційна економіка: Всеукр. наук.-виробн. журнал. – Тернопіль: СМП “ТАЙП”, 2013 – №5 – С. 195-197.
49. Косенко А. В. Науково-методичні підходи до вирішення проблем практичної реалізації комерціалізації інтелектуальної власності / П. Г. Перерва, І. В. Гладенко, А. В. Косенко // Вісник національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут”. – Харків: НТУ “ХПІ”. – 2008. - №18. – С. 105-110.
50. Косенко О. П. Дослідження недоліків розвитку українського ринку інтелектуально-інноваційних технологій / О. П. Косенко // Науковий журнал “Маркетинг і менеджмент інновацій”. – Суми: ТОВ “ВТД “Університетська книга”, 2015. – №2. – С. 144-158.
51. Косенко О. П. Комерціалізація інтелектуально-інноваційних технологій: Монографія/О. П. Косенко. – Харків: “Смугаста типографія”, 2015.–512 с.
52. Косенко О. П. Стан та перспективи розвитку українського ринку інтелектуальної власності / А. І. Яковлев, О. П. Косенко, М. М. Ткачов // Вісник НУ “Львівська політехніка”. Серія: Менеджмент та підприємництво в Україні / НУ “Львівська політехніка”. – Львів: Вид-во “Львівська політехніка”, 2015. – №819. – С. 455-464.
53. Косцик Р.С. Комерціалізація інноваційної продукції: сутність, методи, значення та принципи здійснення / Р.С. Косцик // Менеджмент та підприємництво в Україні: зб. наук. праць ; відп. ред. О.Є. Кузьмін. – Львів : Вид-во “Львівська політехніка”, 2012. – С. 320–328.

54. Кравець В. Р. Право інтелектуальної власності (у запитаннях і відповідях): навч. посіб. / В. Р. Кравець, В. Г. Олюха. – К.: Центр учб. л-ри, 2012. – 264 с.
55. Крайнев П.П. Інтелектуальна економіка: [монографія] / П.П. Крайнев. – К.: Концерн “Видавничий дім ІнЄре”, 2004. – 448 с.
56. Кулис Л. А. Основы управления интеллектуальной собственностью: [учебно-методическое пособие] / [Л.А. Кулис, Л.Г. Шишканова, Е.В. Максименко]. – Минск : БГТУ, 2010. – 95 с.
57. Купалова Г. І. Теорія економічного аналізу: [Навч. посіб.] / Г. І. Купалова. – К.: Знання, 2008. – 639 с.
58. Лопатин В. Н. Интеллектуальная собственность : словарь терминов / В. Н. Лопатин ; Респ. НИИ интелект. собств. – М. : Патент, 2012. – 150 с.
59. Лукичѐва Л. И. Управление интеллектуальным капиталом: [учеб. пособ.] / Л.И. Лукичѐва ; 3-е изд. – М.: Омега-Л, 2014. – 551 с.
60. Ляшенко О. М. Моделі комерціалізації та трансферу технологій в умовах глобального середовища: Монографія. / О. М. Ляшенко. – Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 366 с.
61. Мала енциклопедія права інтелектуальної власності / Міжнар. центр прав. пробл. інтелект. власності при Ін-ті держави і права ім. В. М. Корецького; за ред. Ю.Л. Бошицького. – К.: Вид-во Євр. ун-ту, 2009. – 260 с.
62. Маркова Н. С. Принципи формування інтелектуального капіталу. / Н.С. Маркова// Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук. Харків. – 2009 – 20 с.
63. Махнуша С.М. Інтелектуальна власність конспект лекцій / С.М. Махнуша, С.М. Фролов. – Суми Вид-во СумДУ, 2012. – 115 с.
64. Методичні підходи до створення об’єктів інтелектуальної власності та їх комерціалізація / В.П. Ситник // Вісн. аграр. науки. – 2006. – № 3. – С. 183-185.
65. Механізм комерціалізації інтелектуальної власності. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/4374/>.

66. Морозов О. Ф. Ціна думки – інтелектуальний капітал: монографія. – Донецьк: ТОВ “Юго-Восток Лтд”, 2005. – 352 с.
67. Міждисциплінарний словник з менеджменту : [навч. посіб.] ; за ред. Д.М. Черваньова, О.І. Жилінської. – К. : Нічлава, – 2011. – 624 с.
68. Міжнародне приватне право: підручник / Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”; за ред.: В. П. Жушман, І. А. Шуміло. – Х. : Право, 2012. – 320 с.
69. Мухопад В.И. Коммерциализация интеллектуальной собственности / В.И. Мухопад. – М. : Магистр : ИНФРА-М, 2012. – 512 с.
70. Мухопад В.И. Маркетинг интеллектуальной собственности / В.И. Мухопад, А.Н.Устинова, И.В. Суслина. – М.: ИНИЦ, 2005. – 158 с.
71. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: статистичний збірник. – К.: Держстат України, 2014. – 314 с.
72. Наукова та інноваційна діяльність: тлумач. укр.-рос. сл. / Акад. мед. наук. України, ДУ “Ін-т мед. радіології ім. С. П. Григор'єва АМНУ”; за ред. Л. Г. Розенфельда. – Х., 2007. – 172 с.
73. Науково-технічна діяльність потенціал, проблеми комерціалізації результатів наукових досліджень: монографія / Т.В Писаренко, Т.К. Куранда, В. М. Євтушенко, Н. І. Вавіліна, Т. О. Іващенко, В. М. Куранда. – К. УкрІНТЕІ, 2011. – 224 с.
74. Невінчаний І. С. Державне регулювання інтелектуальної власності в Україні: автореф. дис. канд. екон. наук: спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / І. С. Невінчаний. – К., 2011. – 20 с.
75. Оліх Л. А. Роль науково-технічних послуг у формуванні національної інноваційної системи [Електронний ресурс] / Л.А. Оліх // Ефективна економіка. – 2012. – №10. – Режим доступу: <http://economy.nauka.com.ua>.
76. Орищенко В.Г. Формування інтелектуального потенціалу нації у системі національної освіти / В.Г. Орищенко // Матер. міжнародної наук. конф. – Львів, 2011. – С. 337–338.

77. Орлюк О. П. Інтелектуальна власність в Україні: досвід, проблеми, перспективи / О. П. Орлюк // Право України. – 2011. – № 3. – С. 4 – 20.
78. Павленко В.Г Зарубежный опыт коммерциализации интеллектуальной собственности / В.Г. Павленко // Человек. Сообщество. Управление. – 2010. – № 1. – С. 134–141.
79. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. у запитання та відповідях / Нац. ун-т “Одес. юрид. акад.”; за заг. ред. О. І. Харитонової. – Х.: Одіссей, 2012. – 189 с.
80. Правова система України в умовах сучасних національних та міжнародних тенденцій побудови державності / Київ. ун-т права, НАН України ; за заг. ред. Ю. Л. Бошицького. – К. : Кондор, 2016. – 616 с.
81. Правове забезпечення інтелектуальної власності в Україні в контексті Європейської інтеграції: монографія / за наук. ред. О. П. Орлюк: кол. авторів: В. С. Дроб’язко, А. В. Міндрул, О. О.Тверезенко та ін.; [кол. авторів]. – К.: Лазурит-Поліграф, 2015. – 464 с.
82. Прохоров А.Н. Зарубежный опыт процесса коммерциализации интеллектуальной собственности / А.Н. Прохоров // Вестник Тюменского гос. ун-та. – 2011. – № 11. – С. 66–70.
83. Регіональні інноваційні системи: досвід розвинених держав і перспективи вдосконалення в Україні: [навч.-метод. посіб.] / ДП “Укртехінформ”. – Київ, 2013. – 325 с.
84. Самуэльсон П. Экономика / П. Самуэльсон, Э. Нордхаус ; 18-е издание ; под ред. А.А. Старостиной. – М. : ООО И.Д. «Вильямс», 2007. – 1360 с.
85. Сидорук В. Інноваційні способи розвитку економіки України очима практика / В. Сидорук //Інтелектуальна власність. – 2007. - №9. – С.24-33
86. Сысоева О. В. Формирование малых предприятий в Германии при поддержке программы EXIST / О.В. Сысоева [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://lomonosov-msu.ru/archive/Lomonosov_2013.htm.
87. Смаглюк А. А. Інноваційна складова в забезпеченні конкурентоспроможності економіки України / А. А. Смаглюк // Вісник

- Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. – Чернівці: ЧТЕІ, 2013. – Вип. 2. – С.135-140.
88. Ступнікер Г.Л. Комерціалізація інтелектуальної власності як інструмент управління інтелектуальним капіталом / Г.Л. Ступнікер // Економічний простір. – 2008. – № 15. – С. 163–170.
89. УНИАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unian.ua/society/813105-ukrajina-v-sviti-za-rivnemdohodu.html.
90. Харитоновна О. І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади) / О. І. Харитоновна. – О. : Фенікс, 2011. – 346 с.
91. Цибульов П. М., Бутнік-Сіверський О. Б. Економіка інтелектуальної власності: підручник / П. М. Цибульов, О. Б. Бутнік-Сіверський. – К.: ПВ, 2008. – 408 с.
92. Цибульов П.М. Управління інтелектуальною власністю / П.М. Цибульов. – К.: Держ. ін-т інтел. власн., 2009. – 312 с.
93. Цыбулев П. Н.. Маркетинг интеллектуальной собственности учебное пособие / П. Н. Цыбулев. – К.: ГИИС, 2008. – 184 с.
94. Цивільне право: підручник: у 2 т. / за ред.: В. І. Борисова, В. Л. Яроцький. – 2-ге вид., переробл. та допов. – Х. : Право, 2014. – 286 с.
95. Цират А. В. Руководство по составлению франчайзинговых договоров: учеб.-практ. пособие / А. В. Цират. – К. : Истина, 2010. – 352 с.
96. Черевко Г. В. Інтелектуальна власність: навч. посіб. / Г. В. Черевко. – К.: Знання, 2008. – 412 с.
97. Чухно А.А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України. – К.: Логос, 2013. – С. 101.
98. Шаповалова Л. Складові національної інноваційної системи та рівень їх розвитку в Україні / Л. Шаповалова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – 2011. – № 121. – С. 94–98

99. Шингур М.В. Організаційно-економічний механізм комерціалізації науково-технічних розробок: дис. к. е. н.: спец. 08.02.02 / М.В. Шингур ; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 329 с.
100. Юридическая практика : газ. укр. юристов / [учредитель и изд. ЧАО "Юрид. практика" ; шеф-ред. Р. Колесник]. – 1995, март. – К. : Юрид. практика, 2002–2012. – Еженед. – 2002–2014. – Электрон. версия.
101. Юскаєв В.Б. Інтелектуальна власність навч.посіб. у 2-х част., ч.1 / В.Б. Юскаєв. – Суми Вид-во СумДУ, 2009. – 124 с.
102. Юскаєв В.Б. Інтелектуальна власність навч.посіб. у 2-х част., ч.2 / В.Б. Юскаєв. – Суми Вид-во СумДУ, 2010. – 141 с.
103. Яшкіна Н. В. Оцінка бізнесу: навчальний посібник. / Яшкіна Н. В. – К.: Алетра, 2010. – 440 с.
104. Intellectual Property Commercialization. Policy Options and Practical Instruments. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.unecse.org/fileadmin/DAM/ceci/publications/ip.pdf>.
105. Convention Establishing the World Intellectual Property Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wipo.int/treaties/en/text.jsp?file_id=283854#P50_1504.